

UiO : **Det juridiske fakultet**

Beviskrav og bevisbyrde ved påstått misbruk av BankID til inngåelse av en bestridt kredittavtale

Kandidatnummer: 623

Leveringsfrist: 25. november 2021

Antall ord: 17629

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Saksforhold og avgrensninger.....	2
1.3	Metode og rettskildebilde.....	3
1.4	Den videre fremstillingen.....	5
2	GENERELT OM FORSTÅELEN AV BEVISTEMA, BEVISKRAV OG BEVISBYRDE.....	6
2.1	Innledning	6
2.2	Bevistema i vid forstand og det rettslige bevistemaet.....	6
2.3	Beviskrav	7
2.4	Bevisbyrde	8
2.4.1	Innledning	8
2.4.2	Bevisbyrdebegrepets uklarheter	8
2.4.3	Rettslig bevisbyrde	10
2.4.4	Bevisføringsbyrde og argumentativ bevisbyrde	11
3	BEVISKRAVET OG BEVISBYRDEN VED BESTRIDTE KREDITTAVTALER ETTER GJELDENE RETT.....	15
3.1	Innledning	15
3.2	Det rettslige bevistemaet ved bestridte kredittavtaler	15
3.3	Alminnelig eller skjerpet beviskrav	16
3.3.1	Innledning	16
3.3.2	Om faktum er kvalifisert klanderverdig, belastende eller infamerende	17
3.3.3	Om de personlige konsekvensene av uriktig dom vil være vesensforskjellige	21
3.4	Bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett.....	23
3.4.1	Innledning	23
3.4.2	Den rettslige bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler	23
3.4.3	Forståelsen av uttalelser om bevisbyrden i underrettspraksis	24
3.5	Sammenfatning	29
4	BEVISKRAVET OG BEVISBYRDEN VED BESTRIDTE KREDITTAVTALER ETTER FINANSAVTALELOVEN (2020).....	31
4.1	Innledning	31
4.2	Det rettslige bevistemaet ved bestridte kredittavtaler i finansavtaleloven (2020)	31
4.3	Beviskravet ved bestridte kredittavtaler i finansavtaleloven (2020).....	32

4.3.1	Innledning	32
4.3.2	Beviskravet i § 3-6 siste ledd.....	32
4.3.3	Bevisverdien av at en bestridt kredittavtale er signert med BankID	34
4.4	Bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter finansavtaleloven (2020).....	36
4.4.1	Innledning	36
4.4.2	Den rettslige bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler	36
4.4.3	Bevisbyrden for elektronisk avtaleinngåelse i § 3-6	37
4.4.4	Den alminnelige bevisbyrden i § 3-5.....	39
4.5	Sammenfatning	45
5	AVSLUTTENDE BEMERKNINGER.....	47
	LITTERATURLISTE.....	50

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Som følge av digitalisering har BankID blitt en utbredt måte å identifisere og autentisere en persons identitet på, for å skape elektroniske signaturer. Dette har endret måten avtaler om lån og kreditt inngås på. Låne- og kredittavtaler inngås ikke lenger fysisk hos banken, men kan med tilgang til BankID og internett signeres hvor som helst i verden. Dette har sine fordeler, ved at det bidrar til økt effektivitet, økt omsetning og enklere tilgang til kreditt, som gir banken betydelige rasjonaliserings- og effektivitetsgevinster.¹ Samtidig har elektronisk avtaleinngåelse ulemper, ved at det åpner for nye måter å svindle både kunde og bank på. En kunde kan eksempelvis manipuleres til å ta opp lån og kreditt i eget navn, som senere forbrukes av en nærstående. Et annet praktisk viktig eksempel er at kunden svindles ved at ukjente tredjepersoner får tilgang til BankID og passord, som misbrukes til å få innvilget og forbruke lån og kreditt. Avtaleinngåelsen kan også skape risiko for at kunde inngår avtaler med banken for å tilegne seg penger, som senere bestrides med en fiktiv påstand om svindel ved tredjepersons misbruk av BankID.

Uavhengig av hva som ligger til grunn for en bestridt låne- eller kredittavtale, viser rettspraksis at banken i flere saker holder den som har rett til å bruke BankID avtalerettslig ansvarlig for avtalen.² Da oppstår spørsmålet om vedkommende har inngått avtalen, eller medvirket til inngåelsen på en slik måte at det foreligger avtalerettslig binding. I denne oppgaven skal beviskravet og bevisbyrden ved dette spørsmålet analyseres og drøftes, for å klarlegge gjeldende og kommende rett. Med kommende rett siktes det til hvordan bestemmelsene om beviskrav og bevisbyrde i finansavtaleloven (2020) kan forstås. Stortinget har nemlig vedtatt ny finansavtalelov, som blant annet skal bidra til å styrke forbrukervernet.^{3,4} Loven er sanksjonert og vil sannsynligvis tre i kraft tidlig i 2022.⁵

Temaet er praktisk viktig fordi det i tvisten mellom den som har rett til å bruke BankID og banken kan være så mye tvil knyttet til spørsmålet om avtaleinngåelsen, at beviskravet og bevisbyrden kan bli satt på spissen. Hva som er beviskravet og hvordan bevisbyrden i disse sakene skal forstås kan derfor ha store konsekvenser, spesielt for den banken holder ansvarlig, som risikerer å bli avtalerettslig forpliktet til et høyt lånebeløp, med renter opp mot 20 prosent. Tematikken er også aktuell, fordi det er bred adgang til å inngå kredittavtaler og saker om påstått misbruk av BankID til å inngå kredittavtaler er utbredt, og virker å fortsette og utbre seg.⁶ Sett

---

¹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 184.

² Se eksempelvis LE-2020-150864, LA-2019-89003 og LB-2019-28374.

³ Lovvedtak 24 (2020-2021).

⁴ Innst. 104 L (2020-2021) s. 1.

⁵ Meld. St. 31 (2020-2021) s. 45.

⁶ NorSIS (2019-2020) s. 32.

i sammenheng med at det er uttalelser om beviskrav og bevisbyrden i gjeldende rett og bestemmelser i finansavtaleloven (2020) som det er utfordrende å forstå, er det behov for en analyse av begrepene i lys av en begrunnet begrepsforståelse.

1.2 Saksforhold og avgrensninger

For å kunne besvare de oppstilte spørsmålene om beviskrav og bevisbyrde ved bestridte kredittavtaler, er det nødvendig med en klar forståelse av saksforholdet i sakene det ses til.

Oppgaven tar for seg tilfellene hvor den som har rett til å bruke BankID (heretter «rettighetshaver») bestrider å ha inngått en avtale om forbrukslån eller rammekreditt (heretter omtalt under fellesbetegnelsen «kredittavtaler»). Og der lånet eller kreditten er forbrukt og banken krever pengene tilbakebetalt av rettighetshaver. I denne oppgaven forutsetter jeg at rettighetshaver er en privatperson og den bestridte kredittavtalen ikke knytter seg til forretnings- eller yrkesvirksomhet.

Bakgrunnen for inngåelsen av slike bestridte kredittavtaler kan være forskjellige og mangefasettert. Noen eksempler er nevnt i innledningen. For rettsanvenderen kan to scenarier fremstå som mer eller mindre aktuelle. Rettighetshaver kan selv ha inngått den bestridte kredittavtalen, eller samtykket til at en tredjeperson kan inngå avtalen på rettighetshavers vegne. Eller så er det en tredjeperson som har fått tak i rettighetshavers BankID og personlige passord/kode, for så misbruke tilgangen til å inngå den bestridte kredittavtalen. Oppgaven tar for seg sakene hvor det er uklart hvilket av scenariene som er bakgrunnen for tvisten mellom banken og rettighetshaver.

I disse sakene oppgis det typisk opplysninger til banken om blant annet ønsket låne- eller kredittbeløp, fødselsnummer, navn, e-post, sivilstatus, boforhold, årslønn og så videre.⁷ Etter kredittavtalen inngås, forbrukes kreditten ved å belaste et kredittkort tilknyttet en konto i rettighetshavers navn, eller så overføres kreditten eller lånet direkte til tredjeperson. Alternativt opprettes det først en konto i rettighetshaverens navn som pengene går til, før pengene overføres derfra til tredjeperson. Som vi skal se senere i oppgaven har dette betydning for spørsmålet om beviskravet og bevisbyrden.

Med tilgang til BankID og kode/personlig passord har man også tilgang til å logge inn i nettbanken til banken rettighetshaver allerede har et eksisterende kundeforhold hos. Slik tilgang kan benyttes til å overføre penger ut fra rettighetshavers kontoer. Slike overføringer er etter

---

⁷ Bank Norwegian (2021).

någjeldende finansavtalelov⁸ «uautoriserte betalingstransaksjoner».⁹ I denne oppgaven avgrenses det av plasshensyn mot slike uautoriserte betalingstransaksjoner.

Til slutt skal det sies noe om noen andre faktiske omstendigheter som er typisk for disse sakene, fordi disse omstendighetene er relevante for spørsmålene om beviskrav og bevisbyrde.

Når kredittavtaler inngås i rettighetshavers navn, som rettighetshaver bestrider å ha inngått, anbefales rettighetshaver å iverksette en rekke tiltak, som blant annet å anmelde forholdet til politiet og ta kontakt med banken for å melde ifra om svindelen.¹⁰ Som vi skal se i kapittel 3.3 kan dette ha betydning for hvilke beviskrav som legges til grunn og det forutsettes at rettighetshaver har gjort disse to tiltakene.

Selv om rettighetshaver hevder seg ubundet er det typiske for sakene oppgaven tar for seg er at banken forsøker å inndrive sitt pretenderte krav på tilbakebetaling hos rettighetshaver. Det forutsettes at dette også vil være aktuelt når finansavtaleloven (2020) trer i kraft. Dette tilbakebetalingskravet baserer banken primært på påstandsgrunnlaget om at rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til kredittavtalen.¹¹ Hvis dette besvares benektende reiser saken også spørsmål om rettighetshaver subsidiært er erstatningsansvarlig for bankens tap. Av plasshensyn avgrenses det mot det siste spørsmålet.

1.3 Metode og rettskildebilde

I oppgaven skal det anvendes alminnelig juridisk metode for å analysere og drøfte beviskravet og bevisbyrden etter gjeldende rett og i finansavtaleloven (2020). Det skal altså foretas en rettsdogmatisk analyse.¹²

En metodisk utfordring i denne rettsdogmatiske analysen er at bevisbyrdebegrepet har et uklart meningsinnhold. Det innebærer at det først må tas stilling til hvilke begrepsforståelser som legges til grunn ved analysen av bevisbyrden etter gjeldende rett og i finansavtaleloven (2020). Det er imidlertid ikke nødvendigvis slik at meningsinnholdet oppgaven legger i bevisbyrdebegrepet er den samme som rettskildene oppgaven analyserer har. Dette er løst ved at bevisbyrdebegrepet er analysert gjennom begrepsforståelsen oppstilt i kapittel 2, samtidig som det påpekes og forklares de stedene hvor det er holdepunkter for at rettskildene har en annen forståelse.

---

⁸ Finansavtaleloven 1999.

⁹ Finansavtaleloven § 35 første ledd, jf. § 24.

¹⁰ Nettvett (2021).

¹¹ Se som eksempel bankens anførsler i LE-2020-150864, LA-2019-89003, LB-2019-28374, TGLOM-2020-36796, TOSLO-2019-2321, TALST-2018-50976 og TGJOV-2015-168226.

¹² Skoghøy (2018) s. 25.

Når det gjelder rettskildebildet er et særpreg ved analysen i kapittel 3 at beviskravet og bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett er ulovfestede. Det er også lite rettspraksis og juridisk teori som berører spørsmålene. Ved spørsmålet om beviskravet er dette løst ved å se hen til relevante hensyn fra rettspraksis på andre rettsområder, som det drøftes om kan overføres til bestridte kredittavtaler.

For spørsmålet om bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett er det kun underrettspraksis som berører spørsmålet. Jeg har derfor valgt ut lagmannsrettsdommene som berører spørsmålet om bevisbyrden. En metodisk utfordring knyttet til forståelsen av dommene er at det er uklart hva lagmannsrettene mener når de uttaler seg om «bevisbyrden». Dette er løst ved å analysere uttalelsene i lys av begrepsforståelsen i kapittel 2. En annen metodisk utfordring er at underrettspraksis i seg selv ikke har noen rettsnormerende kraft.¹³ Underrettspraksis er først og fremst en kilde som kan bidra med tolkningsbidrag eller som støtteargument,¹⁴ og derfor kan ikke dommene uten videre tas til inntekt for hvordan bevisbyrden etter gjeldende rett er. Ved bruken av dommene har det derfor vært nødvendig å analysere uttalelsenes argumentasjonsverdi, for å klarlegge om de er av slik kvalitet at dommene kan være en kilde til å forstå gjeldende rett.

Rettskildebildet ved spørsmålet om beviskravet og bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter finansavtaleloven (2020) er annerledes. Bevisbyrden og beviskravet er her lovfestet.¹⁵ Loven er imidlertid ikke tredd i kraft og den nærmere forståelsen av beviskravet og bevisbyrden vil måtte bygge på lovens ordlyd og forarbeider. Som oppgaven vil vise er det også her uklart hva som menes med «bevisbyrden». Det har derfor vært nødvendig å forsøke å slutte fra forarbeidene hvilket meningsinnhold lovgiver legger til grunn, i tillegg til at bestemmelsene analyseres i lys av begrepsforståelsen i kapittel 2.

Utenom finansavtaleloven (2020) sin ordlyd og forarbeider kan det reviderte betalingstjenstedirektivet (heretter PSD 2) også være relevant for analysen av bestemmelsene om beviskravet og bevisbyrden, fordi loven gjennomfører direktivet i norsk rett.¹⁶ Direktivet gjelder for «ikke godkjente betalingstransaksjoner», og omfatter dermed ikke elektronisk avtaleinngåelse av kredittavtaler, som oppgaven tar for seg. Det innebærer at bestemmelsene om beviskrav og bevisbyrde i finansavtaleloven (2020) er særnorske og at de ikke kan utledes av direktivet. Bestemmelsene er imidlertid utformet etter modell av reglene om ansvar for tap ved misbruk av konto

---

¹³ Skoghøy (2018), som plasserer underrettspraksis under fellesbetegnelsen «sekundære rettskilder», jf. s. 44.

¹⁴ I.c.

¹⁵ Finansavtaleloven 2020 §§ 3-5 og 3-6.

¹⁶ Direktiv 2015/2366 (EU).

og betalingsinstrument.¹⁷ Det innebærer at direktivet likevel kan ha relevans for tolkningen av lovens bestemmelser om beviskrav og bevisbyrde. Tolkningen av direktivet, som er et EU-direktiv, vil da måtte tolkes i lys av bestemmelsens kontekst og formål.¹⁸

1.4 Den videre fremstillingen

Det overordnede temaet i oppgaven er beviskrav og bevisbyrde i de sakene som er beskrevet i kapittel 1.2. For å analysere og drøfte beviskravet og bevisbyrden etter gjeldende rett og i finansavtaleloven (2020) er det nødvendig med en klar forståelse av hva som inngår i begrepene «beviskrav» og «bevisbyrde». Dette er temaet i det følgende. Deretter skal spørsmålet om beviskravet og bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler analyseres i lys av det oppstilte begrepsforståelsen i kapittel 3 og 4.

---

¹⁷ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 115.

¹⁸ Fredriksen m.fl. (2019) s. 404.

2 Generelt om forståelsen av bevistema, beviskrav og bevisbyrde

2.1 Innledning

Temaet for oppgaven er beviskravet og bevisbyrden i sakene beskrevet i kapittel 1.2. I det følgende skal innholdet i begrepet «beviskravet» kort klarlegges i kapittel 2.3. Når det gjelder bevisbyrdebegrepet har dette, som nevnt i kapittel 1.2, ikke noe omforent meningsinnhold etter gjeldende rett. For å kunne analysere og drøfte bevisbyrden mer spesielt ved bestridte kredittavtaler er det derfor nødvendig med problembeskrivelse av bevisbyrdebegrepets uklarheter og en begrunnelse for begrepsforståelsen som legges til grunn i oppgaven i kapittel 2.4.

Spørsmålene om hva som inngår i termene «beviskrav» og «bevisbyrde» er teoretiske spørsmål, som ikke er nærmere behandlet andre steder enn i juridisk teori. Ved besvarelsene ses det derfor til juridisk teori for å klarlegge begrepsforståelsen som beviskravet og bevisbyrden etter gjeldende rett og i finansavtaleloven (2020) analyseres og drøftes gjennom.

Aller først er det nødvendig å ta stilling til hva beviskravet og bevisbyrden knytter seg til, fordi det ikke er mulig å få en god forståelse av beviskravet og bevisbyrden uten en forståelse av hva som skal bevises og hva man har bevisbyrden for.¹⁹

2.2 Bevistema i vid forstand og det rettslige bevistemaet

Beviskravet og bevisbyrden knytter seg alltid til et «bevistema». I det følgende skal det klarlegges hvilket meningsinnhold som legges i begrepet «bevistema».

I juridisk teori brukes begrepet «bevistema» i forskjellige betydninger. Det kan brukes i en vid forstand, om noe «som er gjenstand for bevis».²⁰ I en slik vid forstand kan et bevistema være ett eller annet – stort eller smått, sentralt eller marginalt – som noen søker å bevise.²¹ En utfordring med en slik vid forståelse er å skille mellom de tilfellene der beviskravet og bevisbyrden knyttes til sentrale faktiske forhold, og når bevisbyrden brukes om mer avledede, mindre betydningsfulle faktiske forhold, som beviskravet og bevisbyrden ikke er knyttet til.²²

I oppgaven brukes derfor en mer presis forståelse. Et utgangspunkt kan være at et «bevistema» er en enkelt faktisk omstendighet som er avgjørende for den rettsfølgen som påstanden i en sak bygger på.²³ Ytterligere innsnevret kan begrepet forstås som de nødvendige og tilstrekkelige

---

¹⁹ Jerkø (2019) s. 41.

²⁰ Andenæs (2009) s. 160.

²¹ Jerkø (2019) s. 41.

²² Jerkø (2017) s. 46.

²³ Backer (2020) s. 337.

betingelsene for at en rettsvirkning skal inntre. I juridisk teori omtaler Jerkø dette som det «rettslige bevistemaet».²⁴ Formålet med en slik forståelse er at det rettslige bevistemaet gir svaret på spørsmålet om hva som skal bevises for at en rettsvirkning skal inntre. Med andre ord hva som skal bevises for at parten som påberoper bevistemaet skal få medhold.

I oppgaven knyttes beviskravet og bevisbyrden seg til det som er det rettslige bevistemaet ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale. Innsnevringen av bevistemaet presiserer nemlig hva beviskravet og bevisbyrden knytter seg til, og dermed hva beviskravet og bevisbyrden er. En slik presisering fremstår relevant i en rettslig sammenheng, fordi det partene i en tvist hovedsakelig er interessert i, er om rettsvirkningene partene krever inntrådt etter rettens vurdering skal inntre. Beviskravet og bevisbyrden i oppgaven knytter seg derfor til de nødvendige og tilstrekkelig betingelsene for at en rettsvirkning skal inntre.

Hva som er det rettslige bevistemaet ved spørsmål om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale, etter gjeldende rett og finansavtaleloven (2020), klarlegges i kapittel 3.2 og 4.2.

2.3 Beviskrav

Det neste som skal klarlegges er meningsinnholdet som legges i begrepet «beviskravet».

Generelt blir saksforholdet i en sak sjeldent oppklart slik at det ikke er noen tvil om faktum.²⁵ Slik er det også i sakene rettighetshaver bestrider å ha inngått en kredittavtale. Domstolene må derfor operere med et mål som angir hvor sikker dommeren må være, eller hvor gode grunner dommeren må ha, for å legge til grunn at det rettslige bevistemaet er sant. Dette målet kalles et «beviskrav».²⁶

Hovedregelen i norsk rett, som har kommet til uttrykk i rettspraksis, er at dette målet er nådd når det faktiske saksforhold som retten skal bygge på er det som er mest sannsynlig.²⁷ I dette ligger at en sannsynlighetsovervekt, altså mer enn 50 prosent sannsynlighet, er nødvendig og tilstrekkelig for at dommeren skal legge et bestemt faktum til grunn.²⁸ Begrunnelsen er at dette gir størst sannsynlighet for at avgjørelsesgrunnlaget blir korrekt, som igjen sikrer flest materielt riktige dommer totalt.²⁹

---

²⁴ Jerkø (2019) s. 41.

²⁵ Skoghøy (2017) s. 911.

²⁶ Jerkø (2019) s. 50.

²⁷ Se for eksempel Rt. 2010 s. 1547 og Rt. 2015 s. 1246 og Skoghøy (2017) s. 914 med videre henvisninger.

²⁸ Backer (2020) s. 342.

²⁹ HR-2016-2579-A avsnitt 33 og Skoghøy (2017) s. 914.

Når det i denne sammenheng tales om «sannsynlighet» menes det mest normale innen bevis-teori, om at det simpelthen er en persons grad av overbevisning.³⁰ Det innebærer for oppgaven hovedsakelig dommerens grad av overbevisning.

Når beviskravet i oppgaven, ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale, knyttes til det rettslige bevistemaet, må retten ta stilling til om de nødvendige og tilstrekkelige betingelsene for at rettsvirkning skal inntre er tilstrekkelig bevist. Det er de, etter hovedregelen om hva som er beviskravet i norsk rett, dersom dette fremstår som mer enn 50 prosent sannsynlig.

Hovedregelen om sannsynlighetsovervekt kan fravikes. For eksempel hvis faktum det er spørsmål om å bygge på er «kvalifisert klanderverdig, belastende eller infamerende» for den ene parten.³¹ Hvorvidt det er holdepunkter i rettskildene for et annet beviskrav enn det alminnelige, ved spørsmålet om avtalerettslig binding til en bestridt kredittavtale, drøftes i kapittel 3.3. I dette kapittelet vil detaljene for når unntaket kommer til anvendelse presenteres nærmere.

2.4 Bevisbyrde

2.4.1 Innledning

Med det rettslige bevistemaet og beviskravet på plass er det siste som klarlegges hvilket meningsinnhold som legges i bevisbyrdebegrepet.

Selv om juridisk teori oppstiller ulike teorier om bevisbyrder i norsk rett er ingen av de autoritative, og et av bevisbyrdebegrepets problemer er at det benyttes ulikt meningsinnhold om hverandre.³² I det følgende trekkes frem noen forståelser hos enkeltforfattere, før det illustreres hvordan begrepsbruken skaper forvirring i rettspraksis og i lovarbeidet til finansavtaleloven (2020). Deretter presenteres forståelsen av bevisbyrden som legges til grunn i oppgaven, gjennom en inndeling i en rettslig bevisbyrde, en bevisføringsbyrde og en argumentativ bevisbyrde.

2.4.2 Bevisbyrdebegrepets uklarheter

Flere teoretikere har beskrevet forvirringen, knyttet til bevisbyrdebegrepet, som foreligger etter gjeldende rett.³³ I det følgende skal dette illustreres, fordi dette er en viktig grunn til at det i denne oppgaven ses til Jerkøs forståelse av bevisbyrdebegrepet.

---

³⁰ Jerkø (2019) s. 51.

³¹ HR-2016-2579-A avsnitt 42.

³² Jerkø (2017) s. 102 flg.

³³ Backer (2020) s. 341, Robberstad (2021) kap 1.6 og Jerkø (2017) kap 4.4.

En gjengs oppfatning er at bevisbyrden handler om hvem av partene en sak skal løses i disfavør av, hvis det er tvil om det er tilstrekkelig bevist at et bestemt faktum kan legges til grunn.³⁴ Overført til spørsmålet oppgaven dreier seg om, er et eksempel på denne oppfatningen at bevisbyrden handler om hvem av rettighetshaver eller banken saken skal løses i disfavør av, hvis det er tvil om det er tilstrekkelig bevist at faktum som avtalerettslig binder rettighetshaver til den bestridte kredittavtalen kan legges til grunn. Bevisbyrden kan i en slik sammenheng omtales som en «tvilsrisiko».³⁵ En slik tvilsrisiko, som sier noe om hvordan resultatet av bevisbedømmelsen til slutt kan slå ut, omtales også som den «objektive bevisbyrde»,³⁶ eller en «ekte bevisbyrde».³⁷

Denne tvilsrisikoen (alternativt denne objektive eller ekte bevisbyrden), sier ikke noe om hvem som må gjøre noe for å få endret resultatet av den konkrete bevisbedømmelsen, når saken skri- der frem og bevisbildet endrer seg. Termen den «subjektive» bevisbyrden, alternativt en «falsk bevisbyrde», eller en «bevisføringsbyrde» er derfor benyttet om den part som bør legge frem bevis for å bikke tvilen i sin favør.³⁸

Det redegjorte illustrerer at teoretikere legger til grunn forskjellig meningsinnhold i bevisbyrdebegrepet. Når rettsanvendere heller ikke klargjør hvilket meningsinnhold som legges til grunn ved anvendelse av termen «bevisbyrde», blir det utfordrende å forstå uttalelser om bevisbyrden. At dette gjør seg gjeldende ved bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett og i finansavtaleloven (2020) illustreres i det følgende.

I saker om bestridte kredittavtaler etter gjeldende har det for eksempel fra bankens side blitt hevdet at det er rettighetshaver «som har bevisbyrden for at det ikke var [rettighetshaver] som signerte med BankID, samtykket til eller medvirket til dette».³⁹ Rettighetshaver har derimot hevdet at det er «vanskelig for [rettighetshaver] å bevise noe som ikke har funnet sted [...] Bevisbyrden må derfor ligge hos bankene».⁴⁰ Fra rettens side har det blitt uttalt at det «påhviler [banken] å påvise» at kredittavtalen er inngått med BankID, «[o]m dette er påvist, har [rettig- hetshaver] bevisbyrden for at bruken av kodebrikken og passordet ikke har skjedd med hans samtykke eller medvirkning.»⁴¹

---

³⁴ Denne forståelsen la departementet til grunn i Prop. 92 LS (2019-2020) s. 112 og finanskomiteen i Innst. 104 L (2020-2021) s. 5.

³⁵ Skoghøy (2017) s. 911-912 og Backer (2020) s. 341.

³⁶ Skoghøy (2017) s. 911.

³⁷ Jerkø (2019) s. 60.

³⁸ Skoghøy (2017) s. 912 og Backer (2020) s. 341.

³⁹ Se bankens anførsler i LE-2020-150864.

⁴⁰ Se rettighetshavers anførsler i LE-2020-150864.

⁴¹ LE-2020-150564 og LA-2019-89003.

Hverken banken, rettighetshaver eller retten presiserer hva som menes med termen «bevisbyrden» i eksemplene. Det er derfor vanskelig å si om partene og retten mener en objektiv/ekte bevisbyrde, eller en subjektiv/falsk bevisbyrde (eller en bevisføringsbyrde). Hva retten i eksempelet mener vil analyseres nærmere i kapittel 3.4.3. Poenget er her å illustrere at slike uttalelser fører til at bevisbyrden, i saker om bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett, er utfordrende å forstå.

Også i lovarbeidet til finansavtaleloven (2020) brukes bevisbyrdebegrepet av departementet og høringsinstansene uten at det presiseres i hvilken betydning. En konsekvens av dette er at justis- og beredskapsdepartementet i proposisjonen til Stortinget så seg nødt til å forklare de ulike lovforslagene som berører bevisvurderingen (herunder bevisbyrden), fordi flere høringsinstanser hadde misforstått dette.⁴² Selv etter departementets ytterligere redegjørelser kan det stilles spørsmål om hva som menes med bevisbyrden i den nye finansavtaleloven. Dette skal analyseres og drøftes i kapittel 4.

Oppsummert er det i norsk rett flere oppfatninger om bevisbyrden, og vi har uttalelser hvor det ikke presiseres i hvilken betydning termen brukes i. Det kan være at «bevisbyrden» noen ganger brukes om den «ekte» eller den «objektive» bevisbyrden, andre ganger om den «uekte» eller «subjektive» bevisbyrden (alternativt om «bevisføringsbyrden»). Dette innebærer at når noen ved bestridte kredittavtaler mener noe om «bevisbyrden», er det ikke klart hva de sikter til. Dette kan være en kilde til misforståelser og rettsuklarhet.

I det følgende vil jeg derfor oppstille en dypere forståelse av bevisbyrden ved å se til Jerkøs sondring mellom den rettslige og argumentative bevisbyrden og bevisføringsbyrden. Deretter skal uttalelser om bevisbyrden analyseres gjennom denne begrepsforståelsen i kapittel 3.4 og 4.4, for å klargjøre hva uttalelser om bevisbyrden etter gjeldende rett og i finansavtaleloven (2020) dreier seg om. Forhåpentligvis kan dette bidra til en forståelse av hvordan bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler er etter gjeldende rett og i finansavtaleloven (2020).

2.4.3 Rettslig bevisbyrde

I stedet for den «objektive» eller den «ekte» bevisbyrden introduserer Jerkø begrepet den «rettslige bevisbyrden». Hva som er innholdet i den «rettslige bevisbyrden» klarlegges i det følgende.

Den «rettslige bevisbyrden» er risikoen for at et rettslig bevistema ikke er godtgjort på en måte som tilfredsstillende beviskravet.⁴³ Med uttrykket pekes ut den av partene en avgjørelse skal gå

---

⁴² Prop. 92 LS (2019-2020) s. 112.

⁴³ Jerkø (2019) s. 54-55.

imot om beviskravet, knyttet til om rettsvilkåret for at en rettsvirkning skal inntre, ikke er oppfylt.⁴⁴ Denne parten kan identifiseres ved å tenke seg en situasjon hvor vi er helt uvitende om det er holdepunkter for at det bevistemaet en part bygger sitt krav på er sant – og hvem avgjørelsen skal gå imot om vi på dette tidspunktet måtte fatte en beslutning.⁴⁵

Ved denne fremgangsmåten kan en generelt si at risikoen for at det påberopte rettslige bevistemaet ikke er oppfylt, vil gå utover den som påberopte det rettslige bevistemaet.⁴⁶ Med andre ord utover den parten som påberoper seg at rettsvilkåret, i en rettsregel som knytter rettslige følger til faktuelle vilkår, er oppfylt.⁴⁷ Denne tvilsrisikoen ligger fast hos parten som påberoper at beviskravet knyttet til det rettslige bevistemaet er tilstrekkelig godtgjort.⁴⁸ Dette er ifølge Jerkø en naturlig konsekvens av at det til en rettsregels vilkårsside knytter seg et beviskrav, og det er naturligvis den som reiser kravet som må godtgjøre at rettsvilkårene er oppfylt. Dette anser Jerkø som en nødvendig regularitet, og ikke en selvstendig rettsregel.⁴⁹

Hittil virker den «rettslige bevisbyrden» å ha klare likhetstrekk med utgangspunktet om at den som fremsetter et krav må bevise de faktiske forhold kravet bygger på. Forskjellen virker å være at den «rettslige bevisbyrden» fremhever at en slik bevisbyrde er en rettslig størrelse, som har det rettslige bevistemaet som sitt objekt, og at bevisbyrden er et utslag av beviskravet.⁵⁰

Samtidig kan det gjenstå en rekke forskjellige forhold, utenom det rettslige bevistemaet, som partene ønsker å bevise i retten og som en av partene står nærmere enn den andre til å bevise. Disse forholdene kan plasseres under forhold partene kan ha en «bevisføringsbyrde» eller en «argumentativ bevisbyrde» for.

2.4.4 Bevisføringsbyrde og argumentativ bevisbyrde

Spørsmålet er hva som ligger i Jerkøs «bevisføringsbyrde», som han benytter fremfor begrepene «subjektiv» eller «falsk» bevisbyrde.⁵¹

En «bevisføringsbyrde» er, i likhet med forståelsen over, en oppfordring til å føre bevis for å vinne frem i saken, etter hvert som saken skrider frem.⁵² Normalt vil parten som har den rettslige

---

⁴⁴ Jerkø (2019) s. 55 og 71.

⁴⁵ Jerkø (2019) s. 55.

⁴⁶ l.c.

⁴⁷ l.c.

⁴⁸ Jerkø (2019) s. 55 og Jerkø (2017) s. 227.

⁴⁹ Jerkø (2019) s. 57.

⁵⁰ Jerkø (2017) s. 116.

⁵¹ Jerkø (2019) s. 60.

⁵² l.c.

bevisbyrden også ha en bevisføringsbyrde ved sakens startpunkt. Det kan imidlertid også være slik at bevisføringsbyrden allerede ved sakens startpunkt har vekslet over på den parten som ikke har den rettslige bevisbyrden, på bakgrunn av beviser (evidens). Dette skal vi se nærmere på i kapittel 3.4.

Bevisføringsbyrden kan videre veksle mellom partene på bakgrunn av rimelige antagelser (såkalte «faktiske presumsjoner»⁵³). Det kan være hvis en part påstår at et usedvanlig forhold foreligger. Med mindre det føres bevis for dette usedvanlige forholdet vil det ha formodningen mot seg at dette forholdet foreligger. Parten får derfor en oppfordring til å føre bevis for det usedvanlige forholdet for at retten skal legge det til grunn. Parten får dermed «bevisføringsbyrden» for dette forholdet.

Et eksempel på en slik bevisføringsbyrde kan være at rettighetshaver, ved å påstå at BankID har blitt hacket til å ta opp forbrukslån, får en bevisføringsbyrde for dette forholdet. BankID har det høyeste tilgjengelige sikkerhetsnivået i Norge.⁵⁴ Det kan derfor ha formodningen mot seg at BankID-en har blitt hacket, og følgelig vil ikke retten legge dette til grunn uten at det føres bevis for at hacking faktisk kan ha skjedd. Rettighetshaver får dermed bevisføringsbyrden for hackingen.

Bevisføringsbyrden kan også veksle på bakgrunn av lovbestemmelser som slår fast at retten under nærmere betingelser skal legge et bestemt faktum til grunn, med mindre noe annet blir sannsynliggjort (såkalte «legalpresumsjoner»⁵⁵).⁵⁶

Et eksempel på dette finnes i likestillings- og diskrimineringsloven.⁵⁷ Utgangspunktet hvis en arbeidstaker krever erstatning fra arbeidsgiver på grunn av ulovlig diskriminering, jf. lovens § 38, er at arbeidstaker må bevise med sannsynlighetsovervekt at vilkårene for erstatningskravet er oppfylt.⁵⁸ Legalpresumsjonen i § 37 første ledd modifierer dette ved å slå fast at:

«diskriminering skal anses å ha skjedd hvis det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at diskriminering har skjedd, og den ansvarlige ikke sannsynliggjør at diskriminering likevel ikke har skjedd.»

---

⁵³ Jerkø (2019) s. 62.

⁵⁴ BankID (2016) s. 1.

⁵⁵ Skoghøy (2017) s. 903.

⁵⁶ Jerkø (2019) s. 65.

⁵⁷ Likestillings- og diskrimineringsloven 2017.

⁵⁸ Jerkø (2019) s. 65.

Dette innebærer at arbeidstakeren ikke trenger bevise med sannsynlighetsovervekt at det har skjedd diskriminering.⁵⁹ Det er tilstrekkelig om det føres bevis for diskriminering, og da skal det presumeres at diskriminering har skjedd.⁶⁰ Beviskravet knyttet til om det har skjedd diskriminering er dermed godgjort, så lenge arbeidsgiver ikke sannsynliggjør at diskriminering likevel ikke har skjedd.⁶¹

Legalpresumsjoner vil alltid bestå av et vilkårsledd, som angir betingelsen for at presumsjonen skal inntre, et presumsjonsledd, som angir hva presumsjonen går ut på, og et avbevisningsvilkår, som angir betingelsen for presumsjonens opphør.⁶² Disse tre leddene er ikke alltid eksplisitt angitt og da kan det tales om en «implisitt legalpresumsjon».⁶³

Det finnes en del regler, gjerne med overskriften «Bevisbyrde», som etter overskriften å dømme gjelder en eller annen type bevisbyrde.⁶⁴ I realiteten er det en implisitt legalpresumsjon med betydning for bevisføringsbyrden. Likestillings- og diskrimineringsloven § 37 første ledd er et eksempel.⁶⁵ Et annet eksempel på det samme *kan* være § 3-5 første ledd i finansavtaleloven (2020). Dette analyseres og drøftes i kapittel 4.4.

Utover den rettslige og den kontekstuelle bevisbyrden, opererer Jerkø med en «argumentativ bevisbyrde», som er en bevisbyrde for andre forhold enn det rettslige bevistemaet, som en part argumenterer for.⁶⁶ Dette kan være andre forhold enn det rettslige bevistemaet, som det kan være gunstig å bevise for å vinne frem, men som ikke er nødvendig for at rettsvirkningen parten krever skal inntre.

Et eksempel kan være at banken, i saksforholdet beskrevet i kapittel 1.2, hevder at rettighetshaver har en sterk tilknytning til en tredjeperson som tidligere er straffedømt for å bedra banker til å utbetale forbrukslån. Dette er et forhold som ikke er nødvendig å bevise for at rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale. Det kan likevel være gunstig for banken å bevise, hvis banken hevder at rettighetshaver i forpliktende grad medvirket til denne tredjepersonens inngåelse av avtalen. Banken kan da ha en argumentativ bevisbyrde for tilknytningen mellom rettighetshaver og tredjepersonen.

---

⁵⁹ Jerkø (2019) s. 65.

⁶⁰ I.c.

⁶¹ I.c.

⁶² Jerkø (2019) s. 66.

⁶³ I.c.

⁶⁴ Jerkø (2019) s. 65.

⁶⁵ Ibid. s. 66.

⁶⁶ Ibid. s. 71.

Hittil er det klargjort hva som ligger i begrepene «rettslig bevisbyrde», «bevisføringsbyrde» og «argumentativ bevisbyrde». Dette gjør oss i stand til å skille tydeligere mellom de ulike formene for bevisbyrde og bevisføringsbyrden. I det følgende skal denne teoretiske forståelsen overføres til analysene og drøftelsene av bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett og i finansavtaleloven (2020). Forhåpentligvis kan dette bidra til en mer presis forståelse av bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler.

Samtidig er jeg bevisst på at det i juridisk teori er hevdet at Jerkøs begrepsforståelse er unødvendig, fordi begreper som «objektiv» og «subjektiv» bevisbyrde er vel innarbeidet.⁶⁷ Til dette kan det innvendes at uttalelsene om bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler taler for at det er behov for en nærmere analyse av bevisbyrden gjennom en dypere forståelse av bevisbyrdebegrepet. Jerkøs begrepsforståelse fremstår derfor ikke som unødvendig. Det kan nok likevel være at mange har et forhold til termen «objektiv bevisbyrde» og derfor vil jeg vise til denne underveis hvor den er relevant.

---

⁶⁷ Robberstad (2021) s. 21 og 23.

3 Beviskravet og bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett

3.1 Innledning

Det overordnede spørsmålet i kapittel 3 er hvordan beviskravet og bevisbyrden ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale etter gjeldende rett skal forstås.

For å besvare spørsmålet reises tre underspørsmål. For det første hva som er det rettslige bevis-temaet ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale etter gjeldende rett. For det andre hvilket beviskrav som gjelder ved bestridte kredittavtaler, og for det tredje hvordan bevisbyrdebegrepet i disse sakene kan forstås. Spørsmålene drøftes i kronologisk rekkefølge.

På bakgrunn av disse underspørsmålene er formålet å kunne oppstille en sammenfatning i kapittel 3.5 om hvordan beviskravet og bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett, i lys av den oppstilte begrepsforståelsen, kan forstås. Denne sammenfatningen vil være konklusjonen på det oppstilte overordnede spørsmålet.

3.2 Det rettslige bevisetemaet ved bestridte kredittavtaler

I kapittel 2.2 ble det redegjort for hvorfor bevisetemaet i oppgaven knytter seg til det «rettslige bevisetemaet». Spørsmålet i det følgende er hva som er det rettslige bevisetemaet ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale.

Ut fra forståelsen i kapittel 2.2 beror svaret på følgende fremgangsmåte: Først må hvilke rettsvirkninger partene krever skal inntre identifiseres. Deretter må det undersøkes hva som er de nødvendige og tilstrekkelige betingelsene for at disse identifiserte rettsvirkningene skal inntre.

I en rettssak er det ikke uvanlig at partene krever at ulike primære og subsidiære rettsvirkninger skal inntre. Det kan derfor være flere rettslige bevisetemaer i en og samme sak. Når det i denne oppgaven avgrenses mot bankens erstatningskrav er det én rettsvirkning å forholde seg til. Det er om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til å betale kreditt- eller lånebeløpet til banken.

Ut fra forståelsen i kapittel 2.2 og fremgangsmåten oppstilt ovenfor er problemstillingen hva som er de nødvendige og tilstrekkelige betingelsene for at rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til å betale kreditt- eller lånebeløpet til banken.

Svaret på problemstillingen beror på bankens påstandsgrunnlag for at rettsvirkningen om avtalerettslig binding skal inntre. Ifølge rettspraksis er dette at rettighetshaver selv inngikk,⁶⁸ eller medvirket til inngåelsen på en slik måte at rettighetshaver er forpliktet til avtalen.⁶⁹ Det er dermed disse to omstendighetene som er de nødvendige og tilstrekkelige betingelsene for at rettsvirkningen om avtalerettslig binding skal inntre.

Oppsummert er det rettslige bevistemaet ved spørsmålet om avtalerettslig binding til bestridte kredittavtaler om rettighetshaver inngikk avtalen eller medvirket til inngåelsen i forpliktende grad. Det er denne hypotesen det må føres bevis for om er sann eller usann. Hvor sikker dommeren må være i sin sak for at dette skal legges til grunn som sant er temaet i neste kapittel.

3.3 Alminnelig eller skjerpet beviskrav

3.3.1 Innledning

Når det rettslige bevistemaet ved bestridte kredittavtaler er på plass, er det neste spørsmålet hvilket beviskrav som gjelder, ved spørsmålet om rettighetshaver har inngått en bestridt kredittavtale eller medvirket til inngåelsen i forpliktende grad.

Som det er redegjort for i kapittel 2.3 er hovedregelen i sivile saker kravet om alminnelig sannsynlighetsovervekt. Dette ble fastslått i Rt. 1992 s. 64 og er lagt til grunn i senere rettspraksis.⁷⁰ Det innebærer at retten skal legge til grunn at rettighetshaver selv inngikk den bestridte kredittavtalen eller medvirket til inngåelsen i forpliktende grad, hvis det er mer sannsynlig at det er sant, enn at det ikke er sant.⁷¹

Som det er vist til i kapittel 2.3 kan det gjøres unntak fra kravet om alminnelig sannsynlighetsovervekt, med den konsekvens at det legges til grunn et skjerpet beviskrav for det rettslige bevistemaet.⁷² Et slikt unntak kan følge av skrevne eller uskrevne rettsregler.⁷³ For det rettslige bevistemaet ved bestridte kredittavtaler er de ulovfestede unntaksadgangene relevante.

Unntaksadgangen det skal drøftes om kommer til anvendelse, stammer fra Høyesteretts signaler om at det kan gjelde et strengere beviskrav når en uriktig dom i én retning vil føre til vesentlig større personlige konsekvenser for en part enn en uriktig dom i den andre retningen.⁷⁴ Dette kan

---

⁶⁸ Bankens anførsler i LA-2019-89003, LB-2019-28374, TOSLO-2019-2321 og TALST-2018-50976.

⁶⁹ Bankens anførsler i LA-2019-89003 og TGLOM-2020-36796.

⁷⁰ Eksempelvis Rt. 1996 s. 864 på side 869.

⁷¹ Inspirert av Jerkø (2019) s. 51.

⁷² Det er også eksempler på at Høyesterett benytter unntaksadgangen til å oppstille et senket beviskrav, se Rt. 1979 s. 143 på s. 147.

⁷³ Skoghøy (2017) s. 925.

⁷⁴ Se eksempelvis Rt. 2006 s. 1657 avsnitt 34 og Jerkø (2019) s. 53.

bli satt på spissen i saker hvor spørsmålet i saken bygger på om en part har begått en «klanderverdig, belastende eller infamerende handling»⁷⁵ og i saker hvor de personlige konsekvensene av en uriktig dom vil være vesensforskjellige.⁷⁶

Spørsmålet i det følgende er dermed om en uriktig dom i rettighetshavers retning vil føre til vesentlig større personlige konsekvenser for rettighetshaver enn for banken. Det kan for det første bero på om saken bygger på at rettighetshaver har begått en klanderverdig, belastende eller infamerende handling (kapittel 3.3.2), og for det andre om de personlige konsekvensene av en uriktig dom vil være vesensforskjellige for partene (kapittel 3.3.3).

3.3.2 Om faktum er kvalifisert klanderverdig, belastende eller infamerende

Det første underspørsmålet er om faktum, hvis rettighetshaver anses avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale, er kvalifisert klanderverdig, belastende eller infamerende.

I kjernen av faktum som er kvalifisert klanderverdig, belastende eller infamerende er de sakene hvor det sivile kravet som er reist bygger på om motparten har begått alvorlige straffbare handlinger.⁷⁷ Utover dette har Høyesterett skjerpet beviskravet i saker hvor rettsspørsmålet i saken bygger på om arbeidstaker tilegnet seg kontanter fra arbeidsgiver⁷⁸ og om forsikringstaker har forsettlig fremkalt et forsikringstilfelle.⁷⁹

Det er vanskelig å sammenligne faktum ved bestridte kredittavtaler med faktum i disse sakene, for så å vurdere om faktum ved bestridte kredittavtaler er like alvorlig, fordi slike sammenligninger har elementer av subjektivt skjønn. I det følgende skal det i stedet identifiseres hva som var begrunnelsene for at Høyesterett gjorde unntak i de ovennevnte sakene. Deretter vil det løpende vurderes om begrunnelsene gjør seg gjeldende ved bestridte kredittavtaler.

I sakene om oppreisningskrav for alvorlige straffbare handlinger har parten blitt frifunnet i straffesaken. Samtidig har spørsmålet om vilkårene for det sivile kravet om oppreisning er opp-

---

⁷⁵ HR-2016-2579-A avsnitt 42.

⁷⁶ Se eksempelvis Rt. 1939 s. 365 og Rt. 2011 s. 1481.

⁷⁷ Rt. 1996 s. 864, Rt. 1999 s. 1363, Rt. 2005 s. 1322 og Rt. 2014 s. 1134.

⁷⁸ Rt. 2014 s. 1161.

⁷⁹ Rt. 1990 s. 1082.

fylt reist spørsmål som legger til grunn så graverende forhold at dommen kan tenkes å få alvorlige konsekvenser for partens moralske omdømme.⁸⁰ De straffbare handlingene det da har vært tale om har vært overgrep,⁸¹ drap⁸² og alvorlige kroppskrenkelser.⁸³

Det vil neppe være slik at dom på at rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale vil få alvorlige konsekvenser for rettighetshavers moralske omdømme. Begrunnelsen bak et skjerpet beviskrav ved saker om oppreisningserstatning for alvorlige straffbare handlinger gjør seg derfor ikke gjeldende.

I Rt. 2014 s. 1161 mente Høyesterett, ved spørsmål om en arbeidstaker kunne avskjediges på grunn av tilegnelse av betydelige midler fra arbeidsgiver, at faktum var sterkt belastende. Høyesterett gir imidlertid ingen begrunnelse for løsningen annet enn at dette virket å være i tråd med øvrig rettspraksis.⁸⁴

Juridisk teori kan gi veiledning for hva begrunnelsen kan være. Avskjed vil ramme en arbeidstaker hardt og vil dessuten innebære en sterk kritikk av arbeidstakers handlemåte, som også kan være moralsk belastende.⁸⁵ Dette er av stor betydning for arbeidstaker som har behov for å tjene penger til livets opphold. En slik begrunnelse virker heller ikke å være overførbar til bestridte kredittavtaler.

Den siste begrunnelsen som kan tilsi at faktum ved bestridte kredittavtaler er kvalifisert klanderverdig, belastende eller infamerende, er begrunnelsen bak skjerpet beviskrav ved forsettlig skadefremkallelse i forsikringsaker. Spørsmålet i disse sakene har vært om forsikringstaker har forsettlig fremkalt forsikringstilfellet, slik at selskapet ikke har noe økonomisk ansvar for skaden etter forsikringsavtaleloven (1930) § 18 første ledd.⁸⁶

I disse sakene har bruk av forsikringsavtaleloven (1930) § 18 første ledd ifølge Rt. 1990 s. 1082 innebåret at forsikringstaker «har gjort seg skyldig i et straffbart og sterkt klanderverdig forhold», ved å ha begått forsikringsbedrageri.⁸⁷ Begrunnelsen virker, etter en alminnelig språklig forståelse av det siterte, å være at bruk av § 18 første ledd innebærer at forsikringstaker har

---

⁸⁰ Rt. 1996 s. 864 på s. 870.

⁸¹ Rt. 1996 s. 864.

⁸² Rt. 2014 s. 1134.

⁸³ Rt. 2005 s. 1322.

⁸⁴ Avsnitt 23.

⁸⁵ Jakhelln (2006) s. 477.

⁸⁶ Forsikringsavtaleloven 1930. Bestemmelsen er i dag, ifølge Ot.prp.nr.49 (1988-1989) s. 68, videreført i forsikringsavtaleloven 1989 § 4-9.

⁸⁷ S. 1087.

overtrådt straffeloven (1902) § 272, som hadde en strafferamme på fengsel inntil 6 år.⁸⁸ En overtredelse av forsikringsavtaleloven (1930) § 18 første ledd oppfylte altså de objektive og subjektive vilkårene for å straffe forsikringstaker etter straffeloven (1902) § 272.

Det springende punktet for om begrunnelsen bak forsettlig skadefremkallelse gjør seg gjeldende ved bestridte kredittavtaler, er om faktum det er spørsmål om å legge til grunn innebærer at rettighetshaver oppfyller de objektive og subjektive vilkårene for å kunne straffes etter straffeloven.

I kapittel 1.2 ble det lagt til grunn at rettighetshaver, etter å ha bestridt den inngåtte kredittavtalen, har meldt ifra om påstått misbruk av BankID til banken og anmeldt forholdet til politiet. En dom som legger til grunn at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen bygger derfor på at rettighetshaver har gitt uriktige opplysninger til banken og politiet. Det sistnevnte kan være straffbart etter straffeloven §§ 221, 222, 224 eller 225.⁸⁹ Avhengig av faktum *kan* det derfor være at dom på avtalerettslig binding innebærer at de objektive og subjektive vilkårene for at rettighetshaver kan straffes etter en av bestemmelsene er oppfylt.

Samtidig må uttalelsen i Rt. 1990 s. 1082 leses i sammenheng med øvrig rettspraksis ved spørsmål om å skjerpe beviskravet. Det er ikke alene tilstrekkelig at et straffebud kan være overtrådt. Det må foretas en konkret vurdering av det aktuelle forholdet.⁹⁰ Sett i lys av at beviskravet er skjerpet i saker om overgrep, drap og alvorlige kroppskrenkninger virker det etter gjeldende rett som at straffebudet må være mer alvorlig enn en potensiell uriktig anmeldelse. At en dom på at rettighetshaver kan ha gjort seg skyldig i straffeloven §§ 221, 222, 224 eller 225 er derfor ikke alene tilstrekkelig til at faktum er kvalifisert klanderverdig, infamerende eller belastende.

Samtidig kan en dom på avtalerettslig binding innebære at rettighetshaver har gjort seg skyldig i et mer alvorlig straffbart forhold. Hvis det er gitt uriktige opplysninger i lånesøknaden til banken, for å få banken til å utbetale lån og kreditt, kan spørsmålet innebære at rettighetshaver har gjort seg skyldig i eller medvirket til bedrageri etter straffeloven § 371.

Dette var tilfellet i LE-2020-150864. Her var det benyttet falsk kontaktinformasjon og forfalskede bilag til lånesøknadene. For disse forholdene var flere personer dømt for fullbyrdet bedrageri mot banken. Banken holdt likevel rettighetshaver ansvarlig for en bestridt kredittavtale,

---

⁸⁸ Straffeloven 1902.

⁸⁹ Straffeloven 2005.

⁹⁰ Rt. 2005 s. 1322 avsnitt 28.

inngått med BankID i rettighetshavers navn. Lagmannsretten skjerpet beviskravet, fordi spørsmålet om rettighetshaver hadde medvirket eller samtykket til kredittavtalen innebar et belastende faktum. Ifølge lagmannsretten ville rettighetshavers politianmeldelse kunne være uriktig og rettighetshaver ville kunne strafferettslig ha medvirket til bakmennenes bedrageri etter straffeloven § 371 første ledd bokstav a, jf. § 15.

Det lagmannsrettssaken har til felles med sakene om forsettlig skadefremkallelse er at faktum som legges til grunn innebærer at det er nærliggende at de objektive og subjektive vilkårene for å kunne straffes etter en relativt alvorlig bestemmelse i straffeloven er oppfylt. Det innebærer at hensynet bak et skjerpet beviskrav gjør seg gjeldende. Lagmannsrettens ratio decidendi er derfor basert på en overbevisende argumentasjon. Resonnementet i dommen kan tjene som et argument for at beviskravet ved bestridte kredittavtaler *kan* skjerpes, hvis faktum innebærer det er nærliggende at de objektive og subjektive vilkårene for å kunne straffes etter en relativt alvorlig bestemmelse i straffeloven er oppfylt. Det kan de være hvis noen er bedrageridømt for forholdet.

Så er spørsmålet om en konklusjon om at rettighetshaver inngikk eller medvirket til inngåelsen av en bestridt kredittavtale innebærer at det er nærliggende at de objektive og subjektive vilkårene for å kunne straffes for bedrageri er oppfylt når det er gitt feil opplysninger, men ingen er straffedømt for forholdet. Hvis spørsmålet besvares bekreftende vil hensynet bak et skjerpet beviskrav ved forsettlig skadefremkallelse gjøre seg gjeldende også her.

Et slikt bedrageri krever etter straffeloven § 371 første ledd bokstav a at gjerningspersonen har hatt «forsett om å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning», ved å «fremkalle» en «villfarelse» og «derved rettsstridig forleder noen til å gjøre [...] noe som volder tap eller fare for tap for noen».

Etter sin ordlyd er de relevante vilkårene for om den objektive gjerningsbeskrivelsen i § 371 første ledd bokstav a er oppfylt, om personen hadde vinnings forsett, har fremkalt en villfarelse og har rettsstridig forledet noen til å gjøre noe som volder tap eller fare for tap for noen. Det må også etter ordlyden være årsakssammenheng mellom fremkallingen av villfarelsen og forledelsen som skaper tap eller fare for tap.

Hvis det er gitt feil opplysninger i en lånesøknad kan det være dette fremkaller en villfarelse hos banken, som har ført til at banken har gitt ut penger med en risiko for å ikke få pengene tilbake, slik at villfarelsen har skapt fare for tap for banken. Det er imidlertid ikke slik at en dom på at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til avtalen innebærer at rettighetshaver hadde nødvendig vinnings forsett, og heller ikke nødvendig skyld. Det *kan* nok

være slik, men det er ikke den samme automatikken her som i sakene om forsettlig skadefremkallelse, hvor forsettet i forsikrings-saken knyttet seg til det nødvendige forsettet i straffeloven (1902) § 272 og til den nødvendige skyldgraden i straffesaken. Konklusjonen om at rettighets-haver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen innebærer ikke at de objektive og subjektive vilkårene for bedrageri etter straffeloven § 371 første ledd bokstav a er oppfylt, når det er gitt feil opplysninger men ingen er straffedømt for forholdet.

En konklusjon om at rettighets-haver inngikk eller medvirket til inngåelsen av den bestridte kredittavtalen medfører ikke nødvendigvis at det er nærliggende at rettighets-haver har overtrådt en straffebestemmelse av tilstrekkelig alvorlig karakter. Det innebærer at hensynet bak et skjerpet beviskrav som ved forsettlig skadefremkallelse ikke gjør seg gjeldende. Følgelig fremstår ikke faktum som kvalifisert klanderverdig, belastende eller infamerende. Dette taler mot at en uriktig dom i rettighets-havers retning vil føre til vesentlig større personlige konsekvenser for rettighets-haver enn for banken.

3.3.3 Om de personlige konsekvensene av uriktig dom vil være vesensforskjellige
Det siste underspørsmålet er om de personlige konsekvensene av en uriktig dom ved bestridte kredittavtaler vil være vesensforskjellige.

Høyesterett har fraveket overvektprinsippet og skjerpet beviskravet i saker hvor de personlige konsekvensene av en dom vil være vesentlig større for den ene parten enn den andre.⁹¹ I disse sakene har det vært spørsmål om en mor avga bindende samtykke til adopsjon,⁹² om en asylsøker ved utsending fra Norge vil bli utsatt for forfølgelse⁹³ og ved spørsmål om et ekteskap var reelt og dermed ga rett til opphold og arbeid i Norge.⁹⁴

Felles for sakene er at de personlige konsekvensene av en uriktig dom har meget store personlige konsekvenser for en av partene. Det er ikke vanskelig å se for seg at en dom i disfavør av en mor som nekter for å ha samtykket til å adoptere bort barnet sitt er store. Eller at konsekvensene av en uriktig dom som medfører at asylsøker kan bli forfulgt kan bli fatale. Det er heller ikke vanskelig å forstå at en feilaktig dom på at et ekteskap ikke er reelt kan vanskeliggjøre eller umuliggjøre samlivet mellom en kvinne og mann, og krenke deres følelsesmessige tilknytning til hverandre. Likevel ble ikke beviskravet skjerpet i det sistnevnte tilfellet fordi kryssende innvandringsregulerende hensyn gjorde seg gjeldende.⁹⁵

---

⁹¹ Skoghøy (2017) s. 933 med henvisninger til eksempelvis Rt. 1939 s. 365 og Rt. 2006 s. 1657.

⁹² Rt. 1939 s. 365.

⁹³ Rt. 2011 s. 1481.

⁹⁴ Rt. 2006 s. 1657.

⁹⁵ Rt. 2006 s. 1657 avsnitt 52.

Etter rettspraksis kan det hevdes at terskelen for når de personlige konsekvensene av en uriktig dom er vesensforskjellige er høy. Det følger av juridisk teori at det ikke er tilstrekkelig at det er stor forskjell på partenes økonomiske styrke.⁹⁶ Forskjellen må knytte seg til de personlige, ikke-økonomiske konsekvensene av dommen.⁹⁷ Videre viser rettspraksis at dersom andre hensyn gjør seg gjeldende, kan det medføre at de personlige konsekvensene ikke tillegges avgjørende vekt.

Problemstillingen i det følgende er om de personlige konsekvensene av en dom er vesentlig større for rettighetshaver enn for banken, og om det er andre mothensyn som gjør seg gjeldende.

Dom i disfavør av rettighetshaver innebærer at domstolen holder det for tilstrekkelig sannsynliggjort at rettighetshaver var den som signerte kredittavtalen, eller at rettighetshaver medvirket til inngåelsen i forpliktende grad. Det kan være personlig belastende fordi rettighetshaver ikke blir trodd på at rettighetshaver ikke hadde noe med avtaleinngåelsen å gjøre. Det kan for rettighetshaver fremstå som at domstolen mener rettighetshaver har løyet til banken, løyet til politiet som saken ble anmeldt til og løyet til retten.

For å underbygge at dette kan oppleves som belastende kan det ses til uttalelser fra organisasjoner som beskriver situasjonen rettighetshavere ofte er i når saker om lån og kreditt går til doms. Rettighetshavere opplever svindelen som enormt belastende, fordi ansvar for usikret gjeld andre har tatt opp oppleves som skamfullt, og noe som vanskeliggjør arbeid og sosiale relasjoner.⁹⁸ De personlige konsekvensene av en dom i disfavør av rettighetshaver er derfor alvorlige. Samtidig virker de, i lys av de ovennevnte dommene, ikke som like store, slik at den høye terskelen oppstilt i rettspraksis nås.

De personlige konsekvensene av en uriktig dom ved bestridte kredittavtaler er følgelig ikke vesensforskjellige. Dette taler mot at en uriktig dom i disfavør av rettighetshaver vil være en mer alvorlig feil for rettsvesenet enn en uriktig dom i disfavør av banken, slik at det kan gjøres unntak for kravet om alminnelig sannsynlighetsovervekt.

Oppsummert er det argumenter for å skjerpe beviskravet ved spørsmål om rettighetshaver har inngått eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale. Disse argumentene er imidlertid ikke så tungtveiende at faktum som legges til grunn i saksforholdet oppstilt i kapittel

---

⁹⁶ Skoghøy (2017) s. 933.

⁹⁷ I.c.

⁹⁸ Jussbuss (2017) s. 8.

1.2 er kvalifisert klanderverdig, belastende eller infamerende eller at de personlige konsekvensene av uriktig dom er vesensforskjellige. En uriktig dom i rettighetshavers retning vil derfor ikke føre til vesentlig større personlige konsekvenser for rettighetshaver enn for banken. Konklusjonen er dermed at det gjelder et alminnelig beviskrav ved spørsmålet om rettighetshaver inngikk en bestridt kredittavtale eller medvirket til inngåelsen i forpliktende grad.

3.4 Bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett

3.4.1 Innledning

Det siste spørsmålet i kapittel 3 er hvordan bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett kan forstås.

Spørsmålet reiser to underspørsmål som drøftes kronologisk. For det første hvem som har den rettslige bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett. For det andre hvordan uttalelser om bevisbyrden i disse sakene kan forstås, i lys av den oppstilte begrepsforståelsen i kapittel 2.

3.4.2 Den rettslige bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler

Det første underspørsmålet er hvem som har den rettslige bevisbyrden for det som er identifisert som det rettslige bevisstemaet ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale. Med andre ord om banken eller rettighetshaver har den rettslige bevisbyrden for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen.

Som redegjort for i kapittel 2 beror dette på en identifisering av hvilken part som påberoper at rettsvilkåret i en rettsregel, som knytter rettslige følger til faktuelle vilkår, er oppfylt.⁹⁹ Utbroderingen av saksforholdet i kapittel 1.2 viser at det er banken som i disse sakene påberoper at vilkårene for avtaleinngåelse er oppfylt. Følgelig er det banken som påberoper at rettsvilkåret i en rettsregel, som knytter rettslige følger til faktuelle vilkår, er oppfylt, og det innebærer at banken har den rettslige bevisbyrden.

På den andre siden står rettighetshaver og hevder at rettsvilkårene for avtalebinding ikke er oppfylt, fordi tredjeperson misbrukte rettighetshavers BankID. Dette er en innsigelse mot at rettsvilkårene for avtalebinding er oppfylt. Det endrer ikke at banken har den rettslige bevisbyrden. Konsekvensen er at tvil knyttet til om rettighetshaver inngikk den bestridte kredittavtalen eller medvirket til inngåelsen i forpliktende grad vil gå utover banken.

---

⁹⁹ Jerkø (2019) s. 55.

3.4.3 Forståelsen av uttalelser om bevisbyrden i underrettspraksis

3.4.3.1 *Innledning*

Banken har den rettslige bevisbyrden for det rettslige bevistemaet ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale. Samtidig er det grunn til å drøfte uttalelser om bevisbyrden i disse sakene, som kan tyde på noe annet enn det jeg hittil har konkludert med.

Som vi skal se i det følgende betyr ikke dette nødvendigvis at konklusjonene hittil er i uoverensstemmelse med disse uttalelsene. Det kan i stedet være at uttalelsene mener det samme, men at de er avsagt uten en klar formening om meningsinnholdet i «bevisbyrden». Det kan imidlertid også være at noen av uttalelsene er uforenlige med konklusjonene hittil. Da må det analyseres hva som er begrunnelsene og det rettslige grunnlaget for disse uttalelsene om bevisbyrden.

De uttalelsene som skal analyseres og drøftes i det følgende er fra LE-2020-150864, LA-2019-89003 og LB-2019-28374. Som beskrevet i kapittel 1.3 er det ikke uttalelser om bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler fra vektigere rettskilder. I det følgende vil derfor uttalelsene om bevisbyrden i disse dommene analyseres. Underveis vil det drøftes om uttalelsene sier noe annet enn det som hittil er lagt til grunn i oppgaven, og i så fall om uttalelsene kan forenes med mine konklusjoner. Alternativt om uoverensstemmende uttalelser har støtte for sine løsninger i rettskildene.

Først analyseres argumentasjonen om bevisbyrden i LE-2020-150864. Deretter analyseres argumentasjonen om bevisbyrden i LA-2019-89003 og LB-2019-28374 samlet, på grunn av dommenes likhet i de faktiske og juridiske premissene.

3.4.3.2 *Bevisbyrden i LE-2020-150864*

Det første underspørsmålet er hvordan uttalelse om bevisbyrden LE-2020-150864 kan forstås, og hvordan uttalelsene står seg mot konklusjonen om at banken har den rettslige bevisbyrden for det rettslige bevistemaet ved bestridte kredittavtaler, og begrepsforståelsen i kapittel 2.

I dommen var rettighetshavers BankID benyttet til å inngå en kredittavtale hos Bank Norwegian AS på 200.000 kroner, og to kredittavtaler hos Komplett Bank ASA på 250.000 og 50.000 kroner. Rettighetshaver hevdet seg utsatt for identitetstyveri av ukjente tredjepersoner og bestred å være ansvarlig for tilbakebetaling av pengene. Bankene reiste søksmål med krav om tilbakebetaling primært på avtalerettslig grunnlag, subsidiært på erstatningsrettslig grunnlag.

Hovedspørsmålet for lagmannsretten var om rettighetshaver var avtalerettslig forpliktet til avtalene. Det springende punktet var om rettighetshaver hadde medvirket til at tredjepersoner

kunne inngå kredittavtalene i rettighetshavers navn. På bakgrunn av den konkrete bevisvurderingen fant retten dette tilstrekkelig bevist. Konklusjonen var at rettighetshaver var avtalerettslig bundet til kredittavtalene.

Ved besvarelsen av hovedspørsmålet i saken reiste partenes anførsler underspørsmål om bevisbyrde og beviskrav. Det er uttalelsene om underspørsmålet om bevisbyrde som i det følgende skal analyseres. Lagmannsretten viser til LA-2019-89003¹⁰⁰ og legger til grunn at kredittavtalene:

«er signert ved hjelp av [rettighetshavers] kodebrikke og hans personlige passord. Han har derfor bevisbyrden for at dette ikke har skjedd med hans samtykke eller medvirkning. Det er presumsjon for at bare den berettigede samtidig besitter låntakerens bankbrikke og kjenner det personlige passordet».

Uttalelsen reiser spørsmålet om hva slags bevisbyrde det her tales om. Spørsmålet illustrerer bevisbyrdebegrepets problem, og behovet for en mer omforent begrepsforståelse, når det er uklart i hvilken betydning lagmannsretten her bruker bevisbyrdebegrepet.

Besvarelsen på hva slags bevisbyrde lagmannsretten sikter til kan søkes i begrunnelsen for løsningen i den påfølgende setningen. Her uttales det at «[d]et er presumsjon for at bare den berettigede samtidig besitter låntakerens bankbrikke og kjenner det personlige passordet».

Lest i sammenheng virker lagmannsretten å oppstille en bevisbyrde på bakgrunn av en faktisk presumsjon. Den faktiske presumsjonen virker å være at BankID og personlig passord/kode er privat og noe som ikke skal komme i uvedkommendes hende og til uvedkommendes kunnskap. Når det er bevist at det er rettighetshavers BankID og passord/kode som er benyttet, er det naturlig å slutte fra dette at rettighetshaver faktisk var den som samtykket til inngåelsen av kredittavtalen, eller at rettighetshaver medvirket til inngåelsen. Disse omstendighetene kan tilsi at beviskravet, knyttet til om vilkårene for avtalerettslig binding, er tilstrekkelig godtgjort. Det medfører at rettighetshaver har en bevisbyrde for at dette likevel ikke var tilfellet.

Det lagmannsretten virker å uttale seg om er det som kan kalles en bevisføringsbyrde. En slik bevisføringsbyrde gir rettighetshaver en oppfordring til å føre bevis for at BankID ble misbrukt for å vinne frem med saken. Lagmannsretten virker med det å begrunne hvorfor rettighetshaver har en «bevisbyrde» for at bruken av BankID «ikke har skjedd med hans samtykke eller medvirkning». Så kan det stilles spørsmål om denne begrunnelsen er holdbar.

---

¹⁰⁰ Dommen analyseres i neste kapittel.

Det virker den å være. Ved utgivelsen av BankID har rettighetshaver forpliktet seg til å holde BankID «personlig», og ikke overdra eller overlate BankID til noen andre.¹⁰¹ Og videre at «[p]assord, personlige koder og andre sikkerhetsprosedyrer» ikke må «røpes for noen», heller ikke overfor politiet, Utsteder eller husstandsmedlemmer». ¹⁰² Det kan diskuteres hvor rimelige disse vilkårene er.¹⁰³ Men at rettighetshaver ikke skal overdra/overlate BankID og ikke røpe passord eller personlig kode til ukjente tredjeparter er rimelig. I lys av dette virker den faktiske presumsjonen en bevisføringsbyrde bygger på å være velbegrunnet.

Det er dermed ikke motstrid mellom uttalelsen og forståelsen om at banken har den rettslige bevisbyrden for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til inngåelsen av den bestridte kredittavtalen.

3.4.3.3 Bevisbyrden i LA-2019-89003 og LB-2019-28374

Det siste underspørsmålet er hvordan uttalelsene om bevisbyrden i LA-2019-89003 og LB-2019-28374 kan forstås, og hvordan uttalelsene står seg mot konklusjonen om at banken har den rettslige bevisbyrden for det rettslige bevisstemaet ved bestridte kredittavtaler og begrepsforståelsen i kapittel 2.

På grunn av saksforholdene i LA-2019-89003 og LB-2019-28374 har faktiske og rettslige likhetstrekk analyseres dommene samlet. Begge sakene gjelder tvister mellom forbruksbank og rettighetshaver, om ansvar for låne- og kredittopptak på avtale- eller erstatningsrettslig grunnlag. I begge sakene påsto rettighetshaveren seg utsatt for identitetstyveri, ved at tredjeperson hadde misbrukt rettighetshavers BankID. Rettighetshaver hadde så reklamert til banken og anmeldt forholdene til politiet som henla sakene.

I begge sakene var det avgjørende spørsmålet om rettighetshaver var avtalerettslig forpliktet til kredittavtalene inngått i rettighetshavers navn. Det springende punktet var om rettighetshaver hadde samtykket eller medvirket til inngåelsen. Dette ble besvart bekreftende i begge dommene og rettighetshaverne ble ansett for å være avtalerettslig bundet til kredittavtalene. Lagmannsretten legger i begge dommene til grunn at:

«det påhviler [forbruksbanken] å påvise at lånesøknaden og søknaden om kredittkort er foretatt ved bruk av As kodebrikke og med hans personlige passord. Om dette er påvist, har A bevisbyrden for at bruken av kodebrikken og passordet ikke har skjedd med hans samtykke eller medvirkning».

---

¹⁰¹ Avtalevilkår for PersonBankID og AnsattBankID (2019) punkt 4.1 første punktum.

¹⁰² Avtalevilkår for PersonBankID og AnsattBankID (2019) punkt 4.1 annet punktum.

¹⁰³ Kjørven m.fl. (2021) kapittel 2 om tematikken.

Lagmannsretten begrunner ikke med hvilket meningsinnhold bevisbyrdebegrepet her brukes, og dette må i det følgende tolkes.

Uttalelsen er nærmest identisk med uttalelsen i LE-2020-150864 analysert ovenfor. Forskjellen er at der retten i LE-2020-150864 begrunner uttalelsen om bevisbyrden på en faktisk presumsjon, så «vises det» i LA-2019-89003 «til» HR-2017-639-U. I LB-2019-28374 uttales at bevisbyrden «følger av» HR-2017-639-U. Hva lagmannsrettene mener med «bevisbyrden» i dommene må derfor tolkes i lys av henvisningen til HR-2017-639-U.

I HR-2017-639-U er saksforholdet at det på en nattklubb i Barcelona var overført 193.341 kroner ut fra en konto i kontohavers navn, ved bruk av betalingskort og personlig sikkerhetskode. Disse pengene krevde kontohaver tilbakeført til kontoen av banken, fordi kontohaver mente at overføringen var foretatt uten hans samtykke, en såkalt «uautorisert betalingstransaksjon» etter finansavtaleloven § 35, jf § 24.

Det avgjørende rettsspørsmålet for lagmannsretten, som kontohaver anket over, var om transaksjonen ut fra konto ved bruk av kort og kode var «uautoriserte», eller om kontohaver hadde autorisert transaksjonene. Høyesteretts ankeutvalg nektet saken fremmet fordi den ikke hadde betydning utenfor den foreliggende sak, og andre forhold tilsa heller ikke at sakene ble fremmet for Høyesterett. Samtidig bemerket utvalget:

«at det påhviler betalingsinstitusjonen å påvise at belastning er foretatt ved bruk av betalingskortet sammen med den tilhørende personlige koden. Når dette – som her – er påvist, har kontohaveren bevisbyrden for at bruken av kortet likevel ikke skjedde med hans samtykke. Denne bedømmelsen foretas etter de vanlige bevisbedømmelsesregler»

En alminnelig språklig forståelse av «det påhviler betalingsinstitusjonen å påvise at belastning er foretatt ved bruk av betalingskortet sammen med den tilhørende personlige koden», er at banken skal fremlegge dokumentasjon på at kort og kode er brukt til å gjennomføre transaksjonen. En slik forståelse har støtte i ordlyden i finansavtaleloven § 35 femte ledd og PSD 2 artikkel 72 nr. 1.

Når slik dokumentasjon er fremlagt, pålegger ankeutvalget kontohaver «bevisbyrden for at bruken av kortet likevel ikke skjedde med hans samtykke». Det ankeutvalget, lest i en bredere kontekst, virker å mene er at rettighetshaver har en rettslig bevisbyrde (alternativt en objektiv bevisbyrde), for at bruken av kortet ikke skjedde med kontohavers samtykke. Denne bredere konteksten skal jeg beskrive i det følgende.

En slik forståelse har støtte i de øvrige rettskildene på rettsområdet. Ved uautoriserte betalingstransaksjoner må kontohaver etter finansavtaleloven § 37 første ledd kreve tilbakeføring av beløp ut fra konto hvis kontohaver mener det har skjedd en uautorisert betalingstransaksjon. Utgangspunktet etter § 35 første ledd er da at banken er ansvarlig for kundens tap.¹⁰⁴ I HR-2017-639-U var følgelig kontohaver den som reiste krav om tilbakeføring, og kontohaver var derfor den som knyttet rettslige følger til faktuelle vilkår i saken.¹⁰⁵ Ut fra rettskildene hadde kontohaver den rettslige bevisbyrden. Den nærliggende tolkningen er at ankeutvalget mente at kontohaver har den rettslige bevisbyrden (alternativt den objektive bevisbyrden) ved spørsmålet om transaksjonene ut fra konto var «uautoriserte».

Oppsummert virker lagmannsretten i LA-2019-89003 og LB-2019-28374 med henvisningen til HR-2017-639-U, å legge til grunn følgende forståelse: Bevistemaet som den rettslige/objektive bevisbyrden knyttes til, er om bruken av BankID *ikke* skjedde med rettighetshavers samtykke eller medvirkning. Denne rettslige/objektive bevisbyrden har rettighetshaver.

En slik forståelse av bevistemaet og bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler er ikke i overensstemmelse med konklusjonen i kapittel 3.2 og konklusjonen i kapittel 3.4.2 om at banken har den rettslige bevisbyrden ved spørsmålet om avtalerettslig binding til en bestridt kredittavtale. Problemstillingen er om uttalelsene om bevisbyrden har støtte i rettskildene.

Det rettslige grunnlaget for lagmannsrettens uttalelser virker å være henvisningen til HR-2017-639-U. Det avgjørende for besvarelsen av problemstillingen er dermed om uttalelsene kan forankres med en henvisning til HR-2017-639-U.

Det virker ikke å være tilfellet. Ankeutvalget hadde i HR-2017-639-U et rettslig grunnlag for sin uttalelse i finansavtaleloven § 37, jf § 35. Pengene som hadde gått ut fra kontohavers navn var en «betalingstransaksjon» regulert av finansavtaleloven. Da er lovens system etter § 37 første ledd at det er kontohaver som må reise krav om tilbakeføring av beløpet mot banken. Inngåelse av en kredittavtale er derimot ikke en «betalingstransaksjon» som finansavtaleloven regulerer.¹⁰⁶

Som beskrevet i kapittel 1.2 er det da banken som må reise krav mot rettighetshaver om tilbakebetaling. Rettsspørsmålet vil da være om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til kreditt-

---

¹⁰⁴ Se også LG-2016-86054.

¹⁰⁵ Jerkø (2019) s. 55.

¹⁰⁶ Finansavtaleloven § 12 bokstav a og forståelsen i LF-2018-39633 på side 7 med videre henvisninger og forutsetningsvis HR-2020-2021-A avsnitt 37 siste setning.

avtalen. Det innebærer at det rettslige bevisemaet i HR-2017-639-U og i lagmannsrettsdommene var forskjellige. I HR-2017-639-U var det rettslige bevisemaet etter finansavtaleloven § 37, jf. § 35 første ledd, jf § 24 annet ledd om kontohaver hadde gitt samtykke til transaksjonen. I lagmannsrettsdommene var det rettslige bevisemaet om rettighetshaver hadde inngått eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen. Dette er et avgjørende argument mot at uttalelsene om bevisbyrden i lagmannsrettsdommene kan forankres med en henvisning til HR-2017-639-U.

Oppsummert kan uttalelsene om bevisbyrden i LA-2019-89003 og i LB-2019-28374 tolkes som at bevisemaet ved bestridte kredittavtaler, som bevisbyrden knytter seg til, er om bruken av BankID *ikke* skjedde med rettighetshavers samtykke eller medvirkning. Og videre at denne bevisbyrden er det rettighetshaver som har. En slik forståelse er i uoverensstemmelse med konklusjonene om hva som er det rettslige bevisemaet ved bestridte kredittavtaler, og at det er banken som har den rettslige bevisbyrden for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen. Uttalelsene har imidlertid ikke støtte i rettskildene. De kan følgelig ikke tjene som noe argument eller tolkningsbidrag for hvordan bevisbyrden etter gjeldende rett kan forstås.

3.5 Sammenfatning

De tre hovedspørsmålene om hvem som har den rettslige bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler, hvilket beviskrav som gjelder ved bestridte kredittavtaler, og hvordan bevisbyrdebegrepet i disse sakene kan forstås er nå drøftet gjennom den oppstilte begrepsforståelsen i kapittel 2. For å besvare det overordnede spørsmålet om hvordan beviskravet og bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett kan forstås, skal det i det følgende gis en sammenfatning.

Det rettslige bevisemaet ved spørsmålet om avtalerettslig binding til en bestridt kredittavtale, er om rettighetshaver inngikk avtalen eller medvirket til inngåelsen i forpliktende grad. For at dette skal legges til grunn må dommeren, etter hovedregelen i sivilprosessen, være mer enn 50 prosent sikker på at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til avtaleinngåelsen, for at rettighetshaver skal bli avtalerettslig forpliktet til den bestridte kredittavtalen. Det kan diskuteres om det kan gjøres unntak fra denne hovedregelen, fordi uriktig dom i én retning vil føre til vesentlig større personlige konsekvenser for en part enn en uriktig dom i den andre retningen. På bakgrunn av saksforholdet oppstilt i kapittel 1.2 virker ikke det å være tilfellet, med mindre noen er bedrageridømt i det samme saksforholdet.

Den rettslige bevisbyrden, for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen, er det banken som har. Det innebærer at dersom det er tvil om

beviskravet er tilstrekkelig godtgjort, vil dette gå utover banken. Det er både uttalelser om «bevisbyrden» i gjeldende rett som er i over- og uoverensstemmelse med dette. Analysen viser imidlertid at de uoverensstemmende uttalelsene ikke har støtte i rettskildene.

Samtidig kan bevisbildet ved sakens startpunkt være slik at bevis på bruk av rettighetshavers BankID, kan gi rettighetshaver en bevisføringsbyrde for at rettighetshaver ikke inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen. Denne bevisføringsbyrden begrunnes i en faktisk presumsjon om at BankID og passord er privat, og når BankID er benyttet kan det formodes at rettighetshaver inngikk avtalen eller medvirket i forpliktende grad. Dette må imidlertid ikke forveksles med at rettighetshaver har den rettslige (alternativt den objektive) bevisbyrden for dette forholdet. En slik løsning har, på grunnlag av analysen ovenfor, manglende grunnlag i rettskildene etter gjeldende rett.

4 Beviskravet og bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter finansavtaleloven (2020)

4.1 Innledning

Finansavtaleloven (2020) har bestemmelser om beviskravet og bevisbyrden ved elektronisk avtaleinngåelse. Disse gir veiledning for det overordnede spørsmålet om hvordan beviskravet og bevisbyrden ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale etter finansavtaleloven (2020) kan forstås.

Fremgangsmåten for å besvare det overordnede spørsmålet er den samme som i kapittel 3. Først tas det stilling til hva som er det rettslige bevisstemaet ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale etter finansavtaleloven (2020). Deretter tas det stilling til hvilket beviskrav som gjelder ved bestridte kredittavtaler, før det til slutt tas stilling til hvordan bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler blir etter finansavtaleloven (2020). I analysen og drøftelsen av disse spørsmålene anvendes begrepsforståelsen fra kapittel 2.

På bakgrunn av disse underspørsmålene gis det en sammenfattende forståelse av hvordan beviskravet og bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler i finansavtaleloven (2020), i lys av den oppstilte begrepsforståelsen i kapittel 2, kan forstås.

4.2 Det rettslige bevisstemaet ved bestridte kredittavtaler i finansavtaleloven (2020)

Spørsmålet er hva som er det rettslige bevisstemaet ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale etter finansavtaleloven (2020). Som oppstilt i kapittel 2.2 må det identifiseres hva som er de nødvendige og tilstrekkelig betingelsene for at rettsvirkningen kan inntre.

Den nye finansavtaleloven regulerer i § 3-20 ansvarsfordelingen mellom bank og rettighetshaver ved misbruk av BankID til inngåelse av kredittavtaler. Bestemmelsen regulerer med det hva som skal til for at rettighetshaver blir erstatningsrettslig ansvarlig for bankens tap ved bestridte kredittavtaler. Bestemmelsen regulerer imidlertid ikke når rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale. I likhet med gjeldende rett vil spørsmålet om avtalerettslig binding til en bestridt kredittavtale bero på om rettighetshaver inngikk eller i forpliktende grad medvirket til inngåelsen av avtalen. Det er dermed disse to omstendighetene som er de nødvendige og tilstrekkelige betingelsene for at rettsvirkningen om avtalerettslig binding skal inntre.

Oppsummert er det rettslige bevisstemaet om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen. Det er disse omstendighetene det skal føres bevis for

om er sant eller ikke. Hvor sikker dommeren må være er i motsetning til etter gjeldende rett lovregulert. Dette er temaet i neste kapittel.

4.3 Beviskravet ved bestridte kredittavtaler i finansavtaleloven (2020)

4.3.1 Innledning

Spørsmålet er hvilket beviskrav finansavtaleloven (2020) oppstiller ved spørsmålet om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale. Spørsmålet om beviskravet er regulert i lovens § 3-6 siste ledd, som oppstiller krav om «kvalifisert sannsynlighetsovervekt». I kapittel 4.3.2 skal det undersøkes når bestemmelsen kommer til anvendelse, hvilket bevistema bestemmelsen knytter dette beviskravet til og hva som ligger i kravet om «kvalifisert sannsynlighetsovervekt». Hvilke konsekvenser reguleringen av beviskravet har henger nært sammen med hvordan bevisbyrden er. Denne sammenhengen vil påpekes i neste kapittel om bevisbyrden.

Beviskravet i finansavtaleloven § 3-6 siste ledd henger også nært sammen med hvilken bevisverdi det tillegges at BankID er benyttet til å signere en kredittavtale. For å gi en mest mulig dekkende forståelse av beviskravet og bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter finansavtaleloven (2020) drøftes dette spørsmålet i kapittel 4.3.3.

4.3.2 Beviskravet i § 3-6 siste ledd

Bestemmelsen i § 3-6 siste ledd slår fast at det kreves «kvalifisert sannsynlighetsovervekt» for å «bevise at en forbruker har samtykket til elektronisk avtaleinngåelse».

Etter sin ordlyd kommer bestemmelsen til anvendelse hvis saken gjelder en «forbruker». I finansavtaleloven (2020) § 1-4 legaldefineres en «forbruker» som en «fysisk person når avtalen», som saken gjelder, «har et formål som hovedsakelig ligger utenfor personens forretnings- eller yrkesvirksomhet.» I oppgaven er det avgrenset til privatpersoners ansvar, utenfor forretnings- eller yrkesvirksomhet, og bestemmelsen kommer til anvendelse på rettighetshavere oppgaven tar for seg.

Bestemmelsen knytter da kravet om «kvalifisert sannsynlighetsovervekt» til to alternative bevistemaer. Etter oppgavens avgrensninger er det relevante bevistemaet om rettighetshaver «har samtykket til avtaleinngåelsen». En naturlig språklig forståelse av termene, lest i sammenheng med resten av bestemmelsen, er at beviskravet knytter seg til om en rettighetshaver, som nekter for å ha inngått avtalen og som nekter for å ha gitt andre tillatelse til å inngå avtalen på rettighetshavers vegne, likevel har gjort dette. Denne forståelsen underbygges av forarbeidene som

redegjør for beviskravet når «en kunde hevder at en disposisjon som er utført med et betalingsinstrument eller elektronisk signatur i kundens navn, likevel ikke er utført av kunden selv, men av en uberettiget tredjeperson».¹⁰⁷

Bestemmelsen knytter med det kravet om «kvalifisert sannsynlighetsovervekt» til det som i kapittel 4.2 er identifisert som «det rettslige bevistemaet» ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale. Det er uproblematisk. At rettighetshaver «inngikk eller medvirket i forpliktende grad», jf. det rettslige bevistemaet etter kapittel 4.2, er en nærmere presisering av hva som følger av en alminnelig språklig forståelse av termen «samtykke» i finansavtaleloven (2020) § 3-6 siste ledd. Det er dermed ingen uoverensstemmelse mellom bevistemaet § 3-6 siste ledd knytter til bestridte kredittavtaler og det identifiserte rettslige bevistemaet. Bevistemaet i § 3-6, ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale, knyttes derfor til det mer presise rettslige bevistemaet.

Hittil er det klargjort når § 3-6 siste ledd kommer til anvendelse og ett av bevistemaene bestemmelsen knyttet beviskravet til. Det siste spørsmålet er hva som inngår i dette beviskravet.

Etter § 3-6 siste ledd kreves det «kvalifisert sannsynlighetsovervekt». Ordlyden er vag, og det er utfordrende å gi en presis ordlydsfortolkning av termene uten å tilføre ytterligere lag av vaghet. At sannsynlighetsovervekten må være «kvalifisert» innebærer etter en alminnelig språklig forståelse at det kreves mer enn sannsynlighetsovervekt, men nøyaktig hvor mye er vanskelig å fastslå. Det kreves klart nok ikke så stor sannsynlighetsovervekt at det ikke gjenstår rimelig tvil, men mellom disse to slutningene er det vanskelig å si nøyaktig hvor beviskravet ligger.

Det skjerpede beviskravet i § 3-6 siste ledd vil innebære en endring fra det alminnelige beviskravet ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale etter gjeldende rett, jf. kapittel 3.3. Den legislative begrunnelsen for regelendringen er nærmere beskrevet i lovens forarbeider. Det er der vist til bekymringen for at «ofre for BankID-svindel ikke i tilstrekkelig grad blir beskyttet med dagens bevisregler.»¹⁰⁸ Det har ifølge lovgiver ført til at «i saker der en svindler har brukt BankID-en til en annen for å ta opp lån» i rettighetshavers navn, «har domstolene i noen tilfeller automatisk lagt til grunn at» rettighetshaver var den som inngikk avtalen.¹⁰⁹ Ifølge justiskomiteen tar «en slik antagelse» i «for liten grad hensyn til at det er relativt enkelt å få tilgang til passord og finne kodebrikken til andre.»¹¹⁰ Justiskomiteen

---

¹⁰⁷ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 112

¹⁰⁸ Innst. 104 L (2020-2021) s. 17.

¹⁰⁹ l.c.

¹¹⁰ l.c.

var derfor enig i departementets oppfatning om at det bør gjelde et krav om kvalifisert sannsynlighetsovervekt for at det «legges til grunn at det var kunden selv som utførte disposisjonen med betalingsinstrumentet eller signaturen, eller at kunden har samtykket til en tredjepersons bruk av sitt betalingsinstrument eller sin signatur».¹¹¹ Hva som nærmere ligger i kravet til kvalifisert sannsynlighetsovervekt virker lovgiver å overlate til domstolene.

4.3.3 Bevisverdien av at en bestridt kredittavtale er signert med BankID

I forrige kapittel er det vist til hvordan beviskravet i finansavtaleloven (2020) skjerpes ved bestridte kredittavtaler etter § 3-6 siste ledd, fordi det i noen saker er automatisk sluttet fra at rettighetshavers BankID er brukt, til at rettighetshaver er ansvarlig for avtalen.¹¹² Denne problematikken henger nært sammen med bevisverdien av at BankID er benyttet til å signere en bestridt kredittavtale. Lovgivers formål om å styrke svindelofres rettsvern styrkes jo ikke hvis bevis på at BankID er benyttet veier så tungt at det skjerpede beviskravet uansett er oppfylt.

Det er derfor relevant å stille spørsmålet om hvilken bevisverdi bruk av BankID skal tillegges, ved spørsmålet om beviskravet knyttet til om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale er oppfylt.

Tredje ledd, første punktum i § 3-6 slår fast at «hvis den som har rett til å bruke en elektronisk signatur som kan benyttes til å inngå avtale om finansiell tjeneste», «nekter for å ha samtykket til en avtaleinngåelse elektronisk», er bruken av «elektroniske signaturfremstillingsdata, jf. §§ 3-16 til 3-21» «ikke i seg selv tilstrekkelig til å bevise at avtaleinngåelsen var gjort med samtykke» eller at rettighetshaver har opptrådt «svikaktig eller forsettlig eller ved grov uaktsomhet har unnlatt å oppfylle en eller flere av sine plikter etter 3-19».

Etter sin ordlyd kommer tredje ledd, første punktum til anvendelse hvis «den som har rett til å bruke en elektronisk signatur» «nekter for å ha samtykket til en avtaleinngåelse elektronisk». Det er klart at rettighetshaver i saksforholdet i kapittel 1.2 er «den som har rett til å bruke en elektronisk signatur», ved å ha inngått en kontoavtale om bruk av BankID ved utstedelsen av denne BankID-en.¹¹³ Det er også klart at rettighetshaver «nekter for å ha samtykket til en avtaleinngåelse elektronisk», jf. forrige kapittel, og følgelig kommer bestemmelsen til anvendelse på saksforholdet i kapittel 1.2.

---

¹¹¹ Prop. 92 LS. (2019-2020) s. 112.

¹¹² Innst. 104 L (2020-2021) s. 17.

¹¹³ Avtalevilkår for PersonBankID og AnsattBankID (2019).

Bestemmelsen regulerer da bevisverdien av «elektroniske signaturfremstillingsdata», som er de dataene som er brukt til å fremstille en elektronisk signatur.¹¹⁴ Det kan for eksempel være data som viser bruken av en BankID-brikke, som gir en engangskode som benyttes sammen med et personlig passord for å signere noe elektronisk, eller annen type teknologi basert på biometri.¹¹⁵

Bevisverdien knyttes etter ordlyden i bestemmelsen til to typetilfeller, hvor det relevante etter oppgavens avgrensninger, er om rettighetshaver «samtykket» til avtaleinngåelsen. Altså, etter en alminnelig språklig forståelse av «samtykke», om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til avtalen. Ved dette spørsmålet er de elektroniske signaturfremstillingsdataene som viser at BankID er benyttet til å signere avtalen «ikke i seg selv tilstrekkelig til å bevise» avtalerettslig binding. Det innebærer, etter en alminnelig språklig forståelse av det siterte, at det ikke skal være noen automatikk mellom bruk av BankID og at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til inngåelse av en bestridt kredittavtale.

Tredje ledd, første punktum i § 3-6 oppstiller dermed en negativ legalpresumsjon, som innebærer at dersom det kun fremlegges bevis for at BankID er benyttet, skal det presumeres at rettighetshaver ikke samtykket, inngikk eller medvirket i forpliktende grad til avtalen. Etter begrepsforståelsen i kapittel 2.4.4 kan § 3-6 tredje ledd, første punktum kalles en implisitt legalpresumsjon. Konsekvensen er at resultatet av bevisvurderingen, uten ytterligere beviser enn at BankID er brukt til å signere avtalen, blir at banken ikke får medhold i at rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til den bestridte kredittavtalen.¹¹⁶ For å endre resultatet av den konkrete bevisbedømmelsen til sin fordel må banken føre ytterligere bevis.¹¹⁷

Den implisitte legalpresumsjonen i § 3-6 tredje ledd, første punktum vil på dette punktet endre rettstilstanden. I kapittel 3.4.3.2 og 3.5 er det analysert og redegjort for hvordan bevisbildet ved sakens startpunkt kan være slik at bevis på bruk av rettighetshavers BankID kan gi rettighetshaver en bevisføringsbyrde for at dette ikke var tilfellet. Bevisføringsbyrden kan begrunnes i en faktisk presumsjon at BankID er privat og derfor kan det formodes at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til avtaleinngåelsen. Den implisitte legalpresumsjonen i § 3-6 tredje ledd, første punktum vil imidlertid innebære at bevis på bruk av BankID alene ikke er tilstrekkelig for at bevisføringsbyrden går over på rettighetshaver. Det må ytterligere bevis til. Hvis banken fremlegger ytterligere bevis for at beviskravet er oppfylt, kan bevisføringsbyrden

---

¹¹⁴ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 182.

¹¹⁵ l.c.

¹¹⁶ Se også Prop. 92 LS (2019-2020) s. 115.

¹¹⁷ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 115.

flyttes over på rettighetshaver, som da må føre bevis for det motsatte for at bevisvurderingen skal falle til rettighetshavers fordel.¹¹⁸

4.4 Bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter finansavtaleloven (2020)

4.4.1 Innledning

Tredje og siste spørsmål i kapittel 4 er hvordan bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler blir etter finansavtaleloven (2020). Nå som det rettslige bevisstemaet etter bestridte kredittavtaler etter finansavtaleloven (2020) er klarlagt kan spørsmålet spisses ytterligere. Spørsmålet er hvordan bevisbyrden blir ved spørsmålet om rettighetshaver har inngått eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale etter finansavtaleloven (2020).

Ved besvarelsen av spørsmålet er finansavtaleloven §§ 3-5 og 3-6 relevante, fordi overskriftene om «[a]lminnelig bevisbyrde» og «[b]evisbyrde og beviskrav for elektronisk avtaleinngåelse» gir eksplisitt uttrykk for at bestemmelsene omhandler en form for «bevisbyrde». Det skal derfor i kapittel 4.4.3 og 4.4.4 analyseres og drøftes hva disse bestemmelsene innebærer for «bevisbyrden» ved spørsmålet om rettighetshaver har inngått eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale. Etter sin overskrift om «bevisbyrde og beviskrav for elektronisk avtaleinngåelse», er § 3-6 en spesialbestemmelse som regulerer bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler. Dette underbygges av uttalelser i forarbeidene om at «første ledd [i bestemmelsen] er en bevisbyrderregel for det tilfellet [...] (rettighetshaveren), nekter for å ha samtykket til en elektronisk avtaleinngåelse.»¹¹⁹ Det ses derfor først til § 3-6, deretter til § 3-5. Men aller først skal det tas stilling til hvem som har den rettslige bevisbyrden.

4.4.2 Den rettslige bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler

Spørsmålet er hvem som har den rettslige bevisbyrden for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale.

Som det er redegjort for i kapittel 4.2 vil det rettslige bevisstemaet ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale være det samme som etter gjeldende rett. Ved bestridte kredittavtaler vil det derfor være banken som krever tilbakebetaling av rettighetshaver som må reise krav med påstand om at rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale. Det vil derfor være banken som påberoper at rettsvilkåret i en rettsregel, som knytter rettslige følger til faktuelle vilkår, er oppfylt, og følgelig har banken den rettslige bevisbyrden.¹²⁰

---

¹¹⁸ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 115.

¹¹⁹ Ibid. s. 354.

¹²⁰ Jerkø (2019) s. 55.

Etter saksforholdet lagt til grunn i kapittel 1.2 vil rettighetshaver bestride at vilkårene for avtalebinding er oppfylt, fordi det hevdes at tredjeperson misbrukte rettighetshavers BankID. Dette vil, som etter gjeldende rett, være en innsigelse mot at vilkårene for avtalebinding er oppfylt. Det endrer ikke at banken har den rettslige bevisbyrden. Det innebærer at tvil knyttet til om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale vil gå utover banken.

I kapittel 4.3.2 er det konkludert med at bevisemaet om rettighetshaver «samtykket» til en bestridt kredittavtale etter finansavtaleloven (2020) § 3-6 siste ledd er det samme som det identifiserte rettslige bevisemaet i kapittel 4.3. Det skjerpede beviskravet i § 3-6 siste ledd knytter seg derfor til det som i oppgaven kalles den «rettslige bevisbyrden». Konsekvensen er at det kun kan legges til grunn at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale, hvis det foreligger kvalifisert sannsynlighetsovervekt for dette. I vurderingen er det etter finansavtaleloven (2020) § 3-6 tredje ledd første punktum ikke tilstrekkelig at det fremlegges bevis på at rettighetshavers BankID er benyttet til å signere den bestridte kredittavtalen.

4.4.3 Bevisbyrden for elektronisk avtaleinngåelse i § 3-6

Spørsmålet er hva finansavtaleloven (2020) § 3-6 innebærer for bevisbyrden ved spørsmålet om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale.

I det følgende analyseres kun første ledd. Det avgrenses mot annet ledd, fordi det forutsettes at banken som den elektroniske signaturen er brukt til å inngå kredittavtalen med, har validert den elektroniske signaturen selv. Tredje og fjerde ledd er analysert i det foregående kapittelet.

Etter § 3-6 første ledd har tjenesteyteren «bevisbyrden» for at avtaleinngåelsen ble «autentisert, korrekt validert, registrert og ikke var berørt av teknisk svikt eller andre feil knyttet til avtaleinngåelsen», hvis rettighetshaver «nekter for å ha samtykket til en avtaleinngåelse elektronisk» eller «hevder at avtalen ikke ble gyldig inngått».

Ordlyden gir uttrykk for at banken har en bevisbyrde for visse forhold dersom et av to alternative vilkår er oppfylt. Disse to vilkårene, er etter en alminnelig språklig forståelse av at rettighetshaver «nekter for å ha samtykket til en avtaleinngåelse elektronisk» eller «hevder at avtalen ikke ble gyldig inngått», oppfylt hvis rettighetshaver mener at rettighetshaver ikke benyttet BankID til å gi en elektronisk signatur til avtalen, eller at avtalen er ugyldig.

Når et av disse to vilkårene er oppfylt knytter «bevisbyrden» seg til at avtaleinngåelsen ble «autentisert, korrekt validert, registrert og ikke var berørt av teknisk svikt eller andre feil knyttet

til avtaleinngåelsen». I det følgende skal disse forholdene tolkes for å klarlegge hva «bevisbyrden» i bestemmelsen knytter seg til. Når det er gjort tas det stilling til hva slags bevisbyrde bestemmelsen oppstiller og hvordan denne bevisbyrden står seg mot begrepsforståelsen i kapittel 2.4.

At banken har bevisbyrden for at avtaleinngåelsen ble «autentisert» og «korrekt validert» innebærer, etter en alminnelig språklig forståelse, at banken må bevise at avtaleinngåelsen ble godkjent og at det ble bekreftet at signaturen som ble benyttet ble gitt ved bruk av en godkjent BankID. Videre innebærer at banken har en bevisbyrde for at avtaleinngåelsen ble «registrert», at banken må dokumentere at avtaleinngåelsen er logget i bankens systemer.

Bevisbyrden knytter seg også til at avtaleinngåelsen «ikke var berørt av teknisk svikt eller andre feil knyttet til avtaleinngåelsen». Etter en alminnelig språklig forståelse innebærer dette at banken må dokumentere at de tekniske mekanismene som muliggjorde avtaleinngåelsen fungerte og ikke var underlagt feil som i den sammenheng kan oppstå.

Det ordlyden sier om bevisbyrden i § 3-6 første ledd, er at bevisbyrden knytter seg til at avtaleinngåelsen ble godkjent av banken, at signaturen skjedde ved bruk av en godkjent BankID, at avtaleinngåelsen er logget i bankens systemer, og at avtalemekanismene som var aktive ikke var underlagt feil. Bankens såkalte bevisbyrde regulert i § 3-6 første ledd virker med det å knytte seg til at avtalen er inngått på en teknisk betryggende måte.

Det kan stilles spørsmål om § 3-6 første ledd også knytter bevisbyrden til at rettighetshaver var den som ga elektronisk samtykke til den bestridte kredittavtalen. Hvis det er tilfellet knytter bevisbyrden i § 3-6 første ledd seg til forhold som inngår i det rettslige bevistemået ved bestridte kredittavtaler.

Etter tolkningen av ordlyden i § 3-6 første ledd virker bestemmelsen å knytte seg til praktiske og tekniske forhold på bankens side. Og dermed ikke faktiske forhold som om rettighetshaver var den som ga samtykke til kredittavtalen. Dette er et så sentralt spørsmål at det må undersøkes om tolkningen har støtte i øvrige relevante rettskilder.

Ved tolkningen av ordlyden har PSD 2 artikkel 72 første ledd relevans. Artikkel 72 er bakgrunnen for utformingen av finansavtaleloven (2020) § 3-7, som § 3-6 er utformet etter.¹²¹ Artikkel 72 første ledd slår fast at tjenesteyteren «skal bevise» at betalingstransaksjonen, som i denne sammenheng kan leses som avtaleinngåelsen, «var autentificeret, korrekt registreret og bogført og ikke var ramt af tekniske svigt eller andre fejl».

---

¹²¹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 115.

En alminnelig språklig forståelse av ordlyden i artikkel 72 innebærer at banken skal fremlegge bevis om forhold på bankens side for om det forelå tekniske eller praktiske feil ved avtaleinngåelsen. Artikkel 72 støtter derfor opp under forståelsen om at § 3-6 første ledd ikke knytter seg til faktiske forhold som at rettighetshaver samtykket til kredittavtalen.

Forståelsen kan også underbygges av uttalelser i forarbeidene til finansavtaleloven (2020). Her uttales det at «hvem som har bevisbyrden for om det var noen andre enn kunden som disponerte med betalingsinstrumentet eller elektroniske signaturfremstillingsdata i kundens navn, eller for at kunden samtykket til disposisjonen, [...] må avgjøres etter regelen i § 3-5».¹²² Sammenholdt med ordlyden i § 3-6 første ledd og PSD 2 artikkel 72 er dette avgjørende for at § 3-6 første ledd ikke knytter en bevisbyrde til om rettighetshaver var den som ga samtykke til kredittavtalen eller ikke.

Oppsummert er svaret på hva § 3-6 første ledd sier om bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler at bevisbyrden i første ledd knytter seg til forhold på bankens side om at avtaleinngåelsen ikke var underlagt tekniske eller praktiske feil. Denne bevisbyrden inntreer når rettighetshaver hevder å ikke ha benyttet BankID til å signere avtalen eller at avtalen er ugyldig.

Lovgiver klargjør ikke i hvilken betydning «bevisbyrden» i § 3-6 første ledd benyttes. Men det kan konstateres at «bevisbyrden» i § 3-6 første ledd ikke berører det identifiserte rettslige bevisstemaet i kapittel 4.2, som den rettslige bevisbyrden i det foregående kapittelet knytter seg til. Det er derfor ingen uoverensstemmelse mellom «bevisbyrden» i § 3-6 første ledd og konklusjonen om at banken har den rettslige bevisbyrden for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen.

I stedet kan «bevisbyrden» i § 3-6 første ledd, etter begrepsforståelsen i kapittel 2.4 plasseres under forhold som banken har en «bevisføringsbyrde» for. Begrunnelsen er at første ledd kan leses slik at den oppstiller en oppfordring i lovs form til banken, for å vinne frem mot rettighetshaver, til å føre bevis for at avtaleinngåelsen ikke var underlagt tekniske eller praktiske feil fra bankens side. Banken har derfor bevisføringsbyrden for de forholdene som er opplistet i § 3-6 første ledd.

4.4.4 Den alminnelige bevisbyrden i § 3-5

Neste spørsmål er hva finansavtaleloven (2020) § 3-5 innebærer for bevisbyrden ved spørsmålet om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale.

---

¹²² Prop. 92 LS (2019-2020) s. 115.

Fremgangsmåten for å besvare spørsmålet er at det først analyseres og drøftes hva § 3-5 første ledd sier om «bevisbyrden», og hva dette innebærer for bevisbyrden ved spørsmålet om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale.¹²³ Deretter tas det stilling til hvordan forståelsen forholder seg til begrepsforståelsen i kapittel 2 og konklusjonen om at banken har den rettslige bevisbyrden. Til slutt foretas en vurdering av om det identifiserte innholdet i § 3-5 siste ledd står seg mot uttalelser i forarbeidene om at innholdet er «godt egnet som grunnlag for en alminnelig bevisbyrderregel på finansavtalerettens område».¹²⁴

Første problemstilling er hva § 3-5 første ledd sier om bevisbyrden, og hva dette innebærer for bevisbyrden ved spørsmålet om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale.

Av bestemmelsen første ledd følger det at med mindre noe annet er «særskilt bestemt», skal bevisbyrden «for en faktisk omstendighet» bæres av den part som har «best mulighet for» og «oppfordring til å sikre bevis for denne omstendigheten».

Ordlyden om at bestemmelsen kommer til anvendelse med mindre noe annet er «særskilt bestemt», innebærer etter en alminnelig språklig forståelse at bestemmelsen først kommer til anvendelse når loven ikke oppstiller en bevisbyrde for omstendigheten andre steder i loven, eksempelvis i §§ 3-6 eller 3-7.

Kommer bestemmelsen til anvendelse har en av partene «bevisbyrden» for «en faktisk omstendighet», hvis vilkårene om at én av partene har «best mulighet for» og «oppfordring til å sikre bevis for denne omstendigheten» er oppfylt. Disse to vilkårene er kumulative. Dersom begge vilkårene ikke er oppfylt må retten falle tilbake på de alminnelige bestemmelsene om bevisvurderingen i tvisteloven § 21-2.¹²⁵ Som, beskrevet i juridisk teori, lovfester prinsippet at retten skal foreta en «samvittighetsfull prøving» av det som fremkommer under forhandlingene og som danner rettens avgjørelsesgrunnlag, og videre at retten skal «vurdere hva som kan utledes av de enkelte bevismidler, hvilken vekt de skal tillegges, og hvordan de skal samordnes med andre bevismidler.»¹²⁶

I det følgende tolkes det først hva som ligger i vilkårene for at «bevisbyrden» kommer til anvendelse. Deretter skal det klarlegges hva slags «bevisbyrde» det i § 3-5 første ledd er tale om.

---

¹²³ Annet ledd om plassering av bevisbyrden for tjenesteyters lovpålagte plikter er ikke relevant i denne sammenheng og gjennomgås ikke i oppgaven.

¹²⁴ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 113.

¹²⁵ Ibid. s. 353.

¹²⁶ Skoghøy (2017) s. 908.

En alminnelig språklig forståelse av det første vilkåret, om at én av partene har «best mulighet for» å sikre bevis for omstendigheten, innebærer at vilkåret er oppfylt hvis en av partene er nær i tid og rom til å sikre bevis for den faktiske omstendigheten. Det siste vilkåret, om at den samme parten må ha «oppfordring» til å gjøre dette, tilsier etter en språklig forståelse at omstendighetene er slik at parten også bør innhente beviset, slik at beviset ikke går tapt.

Når vilkårene er oppfylt får parten som ikke sikret beviset «bevisbyrden» for denne «faktisk[e] omstendighet[en]». Det innebærer etter en språklig forståelse at en part etter § 3-5 første ledd kan få bevisbyrden for alle generelle forhold. Problemstillingen er da hva slags «bevisbyrde» som knytter seg til disse generelle forholdene.

Termen «bevisbyrden» i § 3-5 første ledd kan leses i sammenheng med uttalelser i forarbeidene. Her uttales at «bevisbyrden ligger som nevnt i utgangspunktet på den som fremsetter kravet».¹²⁷ Videre vises det flere steder til Skoghøys forståelse av begrepene «bevisverdi» og «beviskrav».¹²⁸ Fra disse henvisingene kan det utledes at lovgiver legger til grunn Skoghøys forståelse av disse størrelsene, og følgelig også Skoghøys forståelse av bevisbyrdebegrepet, som det er redegjort for i kapittel 2.4. Fra dette og overført til forståelsen av «bevisbyrden» i § 3-5 første ledd kan det slutes at lovgiver legger til grunn denne forståelsen:

Det er den som fremsetter kravet som har den objektive bevisbyrden for de forholdene kravet bygger på.¹²⁹ Det innebærer at tvil knyttet til faktum som kravet bygger på, normalt vil gå utover parten som reiser kravet. Dette utgangspunktet kan imidlertid modifieres av bevissikringshensynet, som kan la bevistvil gå utover den parten som kunne og burde ha sikret bevis for omstendigheten. En slik forståelse er i tråd med det Skoghøy legger til grunn i juridisk teori.¹³⁰

Overført til bestridte kredittavtaler kan det på bakgrunn av § 3-5 første ledd og forarbeidene utledes følgende forståelse: Det er banken, som er den som reiser krav mot rettighetshaver, som har den objektive bevisbyrden for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen. Det innebærer at tvil om denne omstendigheten som et utgangspunkt skal gå utover banken. Denne tvilsrisikoen kan imidlertid overføres til rettighetshaver hvis rettighetshaver kunne og burde sikret bevis mot at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen.

---

¹²⁷ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 113, se også Innst. 104 L (2019-2020) s. 5.

¹²⁸ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 112 og 115.

¹²⁹ Se også Prop. 92 LS (2019-2020) s. 112 og Innst. 104 L (2020-2021) s. 5.

¹³⁰ Skoghøy (2017) s. 936.

Den andre problemstillingen er hvordan innholdet i § 3-5 første ledd forholder seg til begrepsforståelsen i kapittel 2 og konklusjonen om at banken har den rettslige bevisbyrden for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale.

Det er ingen motsetning mellom at banken har den «objektive bevisbyrden» og at banken har den «rettslige bevisbyrden» for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale. Uavhengig av hvilken begrepsforståelse som legges til grunn innebærer begge at banken har tvilsrisikoen for dette forholdet.¹³¹ Lovgiver mener imidlertid at tvilsrisikoen kan overføres fra banken til rettighetshaver. Dette er ikke i overensstemmelse med begrepsforståelsen i kapittel 2, som forutsetter at den rettslige bevisbyrden ligger fast hos parten som påberoper at beviskravet knyttet til det rettslige bevisstemaet er tilstrekkelig godtgjort.¹³²

I stedet kan det sies ut fra begrepsforståelsen i kapittel 2 at § 3-5 første ledd, på bakgrunn av bevissikringshensynet, oppstiller en implisitt legalpresumsjon. Legalpresumsjonen er da at dersom bevissikringshensynet tilsier at banken eller rettighetshaver skulle innhentet bevis for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen, skal det presumeres i motsatt retning av parten som ikke ivaretok bevissikringshensynet. Som det er redegjort for i kapittel 2.4.4 består implisitte legalpresumsjoner av tre ledd.

Vilkårsleddet, som angir betingelsen for at presumsjonen skal inntre,¹³³ er i § 3-5 første ledd om parten hadde «best mulighet for» og «oppfordring til å sikre bevis» for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til avtalen. Presumsjonsleddet, som angir presumsjonen,¹³⁴ er implisitt at det presumeres i motsatt retning av parten som *ikke* ivaretok bevissikringshensynet. Leddet med avbevisningsvilkåret, som angir betingelsen for presumsjonens opphør,¹³⁵ er at presumsjonen inntreer med mindre bevis for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til avtalen fremlegges.

Konsekvensene av legalpresumsjonen er følgende: Hvis rettighetshaver hadde best mulighet for og oppfordring til å sikre bevis for omstendigheten og ikke gjorde det, skal det presumeres at rettighetshaver inngikk eller medvirket til den bestridte kredittavtalen. Hvis banken hadde best mulighet og oppfordring til å sikre bevis for denne omstendigheten og ikke gjorde det, skal

---

¹³¹ Skoghøy (2017) s. 911-912 og Jerkø (2019) s. 55.

¹³² Jerkø (2019) s. 55 og 60.

¹³³ Jerkø (2019) s. 59.

¹³⁴ l.c.

¹³⁵ l.c.

det presumeres at rettighetshaver ikke inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen. På bakgrunn av denne implisitte legalpresumsjonen får banken eller rettighetshaver en bevisføringsbyrde som bør overholdes for å vinne frem i saken.

Uavhengig av om Skoghøy eller Jerkøs meningsinnhold legges i bevisbyrdebegrepet i § 3-5 første ledd, er det aktuelt å oppstille problemstillingen om hvordan bevissikringshensynet ved bestridte kredittavtaler vil gjøre seg gjeldende ved spørsmålet om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale. All den tid departementet har lagt til grunn at bevissikringshensynet er «godt egnet som grunnlag for en alminnelig bevisbyrderregel på finansavtalerettens område.»¹³⁶

I forarbeidene er det antydning, med henvisning til Högsta Domstolens avgjørelse i NJA 2017 s. 1105 at rettighetshaver normalt er den som vil ha «bevisbyrden» for at «det var noen andre enn kunden som disponerte med [...] elektroniske signaturfremstillingsdata i kundens navn».¹³⁷ En nærliggende tolkning kan være at departementet mener at rettighetshaver er den som etter § 3-5 første ledd normalt har «best mulighet for» og «oppfordring til» å sikre bevis mot at rettighetshaver inngikk eller medvirket til inngåelsen av kredittavtalen. Dette legger nemlig domstolen i NJA 2017 s. 1105 til grunn i avsnitt 19, blant annet fordi det er rettighetshaver som vet om rettighetshaver har gitt noen andre tilgang til koden, og som kan ha kjennskap til hendelser som gir mistanke om for eksempel teknisk manipulasjon av datamaskinen.¹³⁸

Denne argumentasjonen kan underbygges av høringsuttalelsen til Finans Norge i høringsrunden til finansavtaleloven (2020), om spørsmålet om hvordan misbruk av BankID til å overføre penger ut av konto bør reguleres. Her hevdes at det er «nærmest umulig» for banken å bevise at noen andre enn kunden hadde verktøyet for den elektroniske signaturen i hende og at den elektroniske signaturen ble brukt i strid med innehaverens ønsker.¹³⁹ Et slikt resonnement kan også føres ved misbruk av BankID til å inngå kredittavtaler. Resonnementet er da at det er nærmest umulig for banken å bevise at BankID ble brukt av noen andre enn rettighetshaver, og at avtalen ble signert i strid med rettighetshavers ønske. Banken har derfor praktisk liten mulighet til å innhente bevis, men det har rettighetshaver som vet hvem som kan ha fått tilgang til BankID, som ikke skal havne i uvedkommendes besittelse, og hvem som har fått tilgang til kode/passord, som kun skal være rettighetshavers kunnskap.

---

¹³⁶ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 113.

¹³⁷ Ibid. s. 115.

¹³⁸ Departementet viser i Prop 92. LS (2019-2020) s. 115 til avsnitt 18, men det må være ment å vise til avsnitt 19.

¹³⁹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 105.

På den annen side kan det argumenteres mot at bevissikringshensynet ved bestridte kredittavtaler kun gjør seg gjeldende på denne måten. I lys av at det for rettighetshaver kan være vanskelig å føre bevis for noe rettighetshaver mener ikke har funnet sted, så har ikke rettighetshaver nødvendigvis «best mulighet for» og «oppfordring til å sikre bevis» for denne omstendigheten etter § 3-5 første ledd, slik departementet legger til grunn.¹⁴⁰ Dette kan underbygges av høringsuttalelser til finansavtaleloven (2020) om at rettighetshavere opplever det som vanskelig å bevise at rettighetshaver på bakgrunn av svindel ikke er ansvarlig for kredittavtalen. Juridisk rådgivning for kvinner hevder det for kvinner utsatt for økonomisk vold er vanskelig å bevise at kvinnen ikke tok opp lånet, og tilnærmet umulig å vinne frem mot banken.¹⁴¹ Videre påpeker Jussbuss at rettighetshavere de bistår er ressurssvake mennesker, havnet i en livskrise som gjør det vanskelig å fremskaffe bevis.¹⁴²

Drøftelsen av bevissikringshensynet ved bestridte kredittavtaler viser at bevissikringshensynet kan trekke i begge retninger. I lys av dette fremstår departementets uttalelse, med henvisning til NJA 2017 s. 1105, om at rettighetshaver er den som normalt vil ha bevisbyrden for at noen andre enn rettighetshaver disponerte med den elektroniske signaturfremstillingsdata i rettighetshavers navn, som unyansert.¹⁴³

De praktiske konsekvensene av drøftelsen, hvis departementets forståelse av bevisbyrdebegrepet legges til grunn, er at det er tvilsomt når vilkårene i § 3-5 første ledd vil være oppfylt ved bestridte kredittavtaler, slik at tvilsrisikoen overføres fra banken til rettighetshaver. De praktiske konsekvensene hvis meningsinnholdet i bevisbyrdebegrepet fra kapittel 2.4.4 legges til grunn, er at det er tvilsomt når vilkårsleddet i den implisitte legalpresumsjonen § 3-5 første ledd oppstiller vil være oppfylt, og dermed når bestemmelsen vil pålegge rettighetshaver en bevisføringsbyrde for at rettighetshaver ikke inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen.

Hvis vilkårene i § 3-5 første ledd først blir oppfylt, kan det videre stilles spørsmål om hva som skal til for at den overførte tvilsrisikoen fra banken til rettighetshaver, for at rettighetshaver *ikke* inngikk eller medvirket i forpliktende grad til den bestridte kredittavtalen er oppfylt. Eller hvis meningsinnholdet fra kapittel 2.4.4 legges til grunn, når vilkårene for å avbevise presumsjonen den implisitte legalpresumsjonen i § 3-5 første ledd oppstiller er oppfylt.

---

¹⁴⁰ Argumentet er basert på rettighetshavers anførsel i LE-2020-150864.

¹⁴¹ JURK (2017) sitert i Prop. 92 LS (2019-2020) s. 110.

¹⁴² Jussbuss (2017) s. 9, sitert i Prop. 92 LS (2019-2020) s. 111.

¹⁴³ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 115.

En kan videre stille spørsmål ved om det er slik at rettighetshaver vil måtte kontinuerlig dokumentere egen atferd for å bevise at rettighetshaver ikke inngikk avtalen. Dette kan være en lite praktisk løsning, som ikke harmonerer med uttalelsene i forarbeidene om å styrke rettighetshavers rettsstilling fordi det er «relativt enkelt» for tredjeperson å misbruke rettighetshavers BankID.¹⁴⁴

På bakgrunn av analysen og drøftelsen virker det som om § 3-5 første ledd, ved bestridte kredittavtaler kan bli en retts teknisk vanskelig regel å praktisere. Da kan det stilles spørsmål om bevissikringshensynet er «godt egnet som grunnlag for en alminnelig bevisbyrderegel på finansavtalerettens område», slik departementet legger til grunn¹⁴⁵ – i hvert fall for bestridte kredittavtaler.

4.5 Sammenfatning

Beviskravet og bevisbyrden i finansavtaleloven (2020) er analysert og drøftet, og det skal gis en sammenfatning som en konklusjon på hvordan beviskravet og bevisbyrden kan forstås ved spørsmålet om rettighetshaver er avtalerettslig forpliktet til en bestridt kredittavtale etter finansavtaleloven (2020).

Det som skal bevises for at banken vinner frem med sitt tilbakebetalingskrav på avtalerettslig grunnlag, er om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til avtaleinngåelsen. Dette bevistemaet er det «rettslige bevistemaet». Til dette rettslige bevistemaet knytter finansavtaleloven (2020) § 3-6 siste ledd et skjerpet beviskrav. Det innebærer at det kreves kvalifisert sannsynlighetsovervekt for at rettighetshaver «samtykket» til avtalen, som det rettslige bevistemaet er en videre utpensling av. Det må følgelig foreligge kvalifisert sannsynlighetsovervekt for at retten kan legge til grunn at rettighetshaver samtykket, eller mer presist inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale.

I denne bevisvurderingen slår § 3-6 tredje ledd, første punktum fast at bevis på bruk av BankID, ikke alene er tilstrekkelig for at det skjerpede beviskravet er oppfylt. Det må føres ytterligere bevis for at rettighetshaver kan anses for å ha samtykket, inngått eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale. Tredje ledd, første punktum i § 3-6 tredje ledd oppstiller dermed en implisitt legalpresumsjon, som innebærer at dersom det kun fremlegges bevis for at BankID er benyttet, skal det presumeres at rettighetshaver ikke samtykket, inngikk eller medvirket i forpliktende grad til avtalen.¹⁴⁶ På bakgrunn av denne implisitte legalpresumsjonen får banken en bevisføringsbyrde for at rettighetshaver var den som inngikk avtalen. Dette vil skape

---

¹⁴⁴ Innst. 104 L (2020-2021) s. 17.

¹⁴⁵ Prop. 92. LS (2019-2020) s. 113.

¹⁴⁶ Se også Prop. 92 LS (2019-2020) s. 116.

en endring i rettstilstanden, ved at rettighetshaver ikke får en bevisføringsbyrde basert på den faktiske presumsjonen beskrevet i kapittel 3.4.3.2. Denne bevisføringsbyrden kan imidlertid gå over på rettighetshaver etter hvert som saken skrider frem og banken fremlegger nødvendig bevis.

Dersom det er tvil om en rettighetshaver samtykket, inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale, er spørsmålet hvilken av partene det skal gå utover. Etter forarbeidene har banken, som den som reiser krav mot rettighetshaver, i utgangspunktet denne tvilsrisikoen. Denne tvilsrisikoen kan omtales som den «objektive» bevisbyrden eller som den «rettslige» bevisbyrden.

Med støtte i finansavtaleloven (2020) og forarbeidene, kan tvilsrisikoen overføres fra banken til rettighetshaver etter § 3-5 første ledd, på bakgrunn av bevissikringshensynet. En slik forståelse er imidlertid ikke i tråd med begrepsforståelsen i kapittel 2, som forutsetter at den rettslige bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler ligger konstant hos parten som påberoper at det rettslige beviset er tilstrekkelig bevist.¹⁴⁷ I stedet kan § 3-5 første ledd, etter begrepsforståelsen i kapittel 2.4, beskrives som en implisitt legalpresumsjon. Denne implisitte legalpresumsjonen innebærer at dersom bevissikringshensynet tilsier at banken eller rettighetshaver skulle innhentet bevis for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale og parten ikke har gjort dette, skal det presumeres i motsatt retning av den parten som ikke ivaretok bevissikringshensynet.

Uavhengig av om det sies at § 3-5 første ledd overfører tvilsrisikoen eller at den oppstiller en implisitt legalpresumsjon, kan bevissikringshensynet tale for og mot at banken eller rettighetshaver har «best mulighet for» og «oppfordring til» å innhente bevis for at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale. Da kan det stilles spørsmål om bevissikringshensynet er «godt egnet som grunnlag for en alminnelig bevisbyrderegulering på finansavtalerettens område», slik lovgiver har forutsatt,¹⁴⁸ i hvert fall ved bestridte kredittavtaler.

Til slutt oppstiller § 3-6 første ledd en oppfordring i lovs form for banken til å føre bevis for at avtaleinngåelsen ikke var underlagt tekniske eller praktiske feil fra bankens side. Denne oppfordringen kan etter begrepsforståelsen i kapittel 2 omtales som en bevisføringsbyrde for disse forholdene, som banken bør overholde for å vinne frem mot rettighetshaver.

---

¹⁴⁷ Jerkø (2017) s. 227.

¹⁴⁸ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 113.

5 Avsluttende bemerkninger

I kapittel 2 er det beskrevet hvordan bevisbyrdebegrepet ikke har noen omforent meningsinnhold etter gjeldende rett. Det medfører at uttalelser om bevisbyrden, uten at det klarlegges med hvilket meningsinnhold som legges til grunn, blir utfordrende å forstå. Dette er egnet til å skape misforståelser, og analysen av uttalelser og lovbestemmelser om bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler illustrerer problembeskrivelsen. Dette gjør det utfordrende å klargjøre hvordan bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler etter gjeldende rett og i finansavtaleloven (2020) skal forstås.

I oppgaven er utfordringen løst ved å analysere uttalelsene etter Jerkøs begrepsforståelse, som inndeler bevisbyrden i en «rettslig bevisbyrde» og forhold partene kan ha en «bevisføringsbyrde» eller en «argumentativ bevisbyrde» for. Jerkøs funn er blant annet at ordet «bevisbyrde» i mange tilfeller blir brukt om en «bevisføringsbyrde» som kan oppstilles på bakgrunn av evidens eller faktiske eller legale presumsjoner, eller om såkalte bevisbyrder for andre forhold enn det rettslige bevistemaet.¹⁴⁹ I analysen av gjeldende rett er et slikt funn også identifisert i uttalelsene om bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler i LE-2020-150864. Oppgaven viser dermed at uttalelser om bevisbyrden ved bestridte kredittavtaler, med et uklart meningsinnhold, kan nøstes opp i ved å analysere uttalelsene i lys av en presis angitt begrepsforståelse.

Disse analysene avdekker imidlertid også uttalelser om bevisbyrden i LA-2019-89003 og i LB-2019-28374 som ikke har et velbegrunnet rettslig grunnlag. Da er det betimelig å stille spørsmål om dette manglende rettslige grunnlaget ville blitt avdekket hvis retten hadde tatt hensyn til bevisbyrdebegrepets uklarheter. Da kan det være at retten ville vært mer bevisst på grunnlaget for plasseringen av bevisbyrden, eksempelvis ved at retten hadde tatt utgangspunkt i at det er den som knytter rettslige følger til faktuelle vilkår som får en «rettslig bevisbyrde».¹⁵⁰ Og ved identifiseringen av hvem dette er ved bestridte kredittavtaler ville retten oppdaget at dette er banken, i motsetning til ved uautoriserte betalingstransaksjoner etter den någjeldende finansavtaleloven.

Analysen av bestemmelsene om beviskravet og bevisbyrden i finansavtaleloven (2020) avdekker også funn som er interessante å holde opp mot lovgivers formål om at disse bestemmelsene skal styrke rettighetshavers rettsstilling.¹⁵¹

To av de retts tekniske grepene lovgiver har gjort er for det første skjerpingen av beviskravet i § 3-6 siste ledd, knyttet til om rettighetshaver «samtykket» til en kredittavtale, og for det andre

---

¹⁴⁹ Jerkø (2017) s. 228.

¹⁵⁰ Jerkø (2019) s. 55.

¹⁵¹ Innst. 104 L (2020-2021) s. 17, 7, 6 og 1.

at fremlagt bevis på bruk av rettighetshavers BankID ved signering av en kredittavtale ikke alene er tilstrekkelig for at beviskravet er oppfylt.¹⁵² Dette fremstår som fornuftige grep for å styrke rettighetshavers rettsstilling, fordi bestemmelsene vil kreve mer enn etter gjeldende rett for å bevise at rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til bestridte kredittavtaler. Disse endringene fremstår derfor som egnet til å ivareta lovgivers formål om at det ikke automatisk skal sluttes at rettighetshaver inngikk en kredittavtale, selv om rettighetshavers BankID er benyttet, fordi «en slik antagelse tar i for liten grad hensyn til at det er relativt enkelt å få tilgang til passord og finne kodebrikken til andre.»¹⁵³

Om disse retts tekniske grepene faktisk styrker rettighetshavers rettsstilling er en annen sak, og må i så fall ses i sammenheng med finansavtaleloven (2020) § 3-5 første ledd. Etter analysen legger lovgiver til grunn at tvilsrisikoen knyttet til om rettighetshaver inngikk eller medvirket i forpliktende grad til en bestridt kredittavtale kan overføres til rettighetshaver, hvis de nærmere vilkårene er oppfylt. Hvis en slik overføring blir standarden, uten at domstolene tar hensyn til utfordringene rettighetshaver *kan* ha med å fremskaffe bevis, vil ikke nødvendigvis de nye bestemmelsene om beviskrav og bevisbyrde styrke rettighetshavers rettsstilling ved bestridte kredittavtaler.

Rettighetshavers rettsvern etter bevisreglene henger derfor nært sammen med hvordan vilkårene i § 3-5 første ledd, som er basert på bevissikringshensynet, vil praktiseres. Som analysen viser kan bevissikringshensynet i § 3-5 første ledd ved bestridte kredittavtaler trekke i begge retninger ved spørsmålet om hvilken part som har «best mulighet for» og «oppfordring til å sikre bevis for» for at rettighetshaver inngikk eller medvirket til en bestridt kredittavtale. Ut fra de tilgjengelige rettskildene er det derfor tvilsomt når vilkårene i § 3-5 første ledd vil være oppfylt i disse sakene. Da gjenstår det å se om bestemmelsene om beviskrav og bevisbyrde vil styrke rettighetshavers rettsstilling ved bestridte kredittavtaler.

Hvis et styrket rettsvern blir realiteten, vil det innebære at det blir vanskeligere for banken å vinne frem med sitt krav om tilbakebetaling på avtalerettslig grunnlag. Det kan stilles spørsmål om dette er positivt eller negativt.

På den ene siden er det positivt for rettsfellesskapet, fordi styrking av rettighetshavers rettsstilling kan bidra til at færre rettighetshavere holdes avtalerettslig ansvarlig for kredittavtaler inngått ved tredjepersoners misbruk av BankID. Dette er i tråd med et av finansavtaleloven (2020)

---

¹⁵² Innst. 104 L (2020-2021) s. 17.

¹⁵³ l.c.

sine formål om å fordele risikoen for misbruk av BankID på en rimeligere måte enn etter gjeldende rett.¹⁵⁴

På den annen side kan bestemmelsene innebære at det blir enklere å inngå kredittavtaler og komme unna med å bestride ansvar overfor banken. Styrkingen av rettighetshavers rettsstilling er dermed ikke utelukkende positiv. Det kan imidlertid argumenteres for at løsningen i sin helhet er mer rimelig, fordi bankene kan fordele tapet på sin virksomhet og pulverisere kostnadene på sine kunder, i motsetning til et mulig svindeloffer som kan bli økonomisk ruinert. Dessuten er lovendringene et resultat av en digitalisering bankene har ønsket velkommen, og som bankene har hatt en betydelig rasjonaliserings- og effektivitetsgevinst på.¹⁵⁵ Da er det rimelig at bankene bærer en større del av risikoen.

---

¹⁵⁴ Innst. 104 L (2020-2021) s. 12-13, 7 og 1. Se også HR-2020-2021-A avsnitt 49.

¹⁵⁵ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 184.

Litteraturliste

Juridisk teori:

- Andenæs (2009) Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess*. 4. utg., ved Tor-Geir Myhrer., Oslo: Universitetsforlaget, 2009.
- Backer (2020) Backer, Inge Lorange. *Norsk sivilprosess*. 2. utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2020.
- BankID (2016) «BankID for brukersteder». https://www.bankid.no/globalassets/dokumenter/apne-sider/produktbeskrivelse/09-2016_bankid-for-brukersteder.pdf [Hentet 10. november 2021].
- Bank Norwegian (2021) «Søk om forbrukslån». <https://www.banknorwegian.no/apply/loan/> [Hentet 4. november 2021].
- Boe (2021) Boe, Erik Magnus. *Rettskildelære under debatt*. 2. utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2021.
- Fredriksen og Mathisen (2019) Fredriksen, Halvard Haukeland og Gjermund Mathisen. «EU-rett som norsk rettskilde». I *Juridisk metode og tenkemåte*. Alf Petter Høgberg og Jørn Øyrehagen Sunde red., Oslo: Universitetsforlaget, 2019 s. 386-419.
- Jakhelln (2006) Jakhelln, Henning. *Oversikt over arbeidsretten*. 4. utg., Oslo: Damm, 2006.
- Jerkø (2017) Jerkø, Markus. *Bevisvurderingens rettslige rammer. Bevisstema, bevisbyrde, beviskrav*. Oslo: Universitetsforlaget, 2017.
- Jerkø (2019) Jerkø, Markus. «Den rettslige bevisbyrden». *Jussens venner* årgang 2019, nr. 1 (2019) s. 39-72.
- Kjørven, Høgberg, Woxhoth (2021) Kjørven, Høgberg og Woxholth. «BankID-opplysninger på avveie – om vilkårene for aktivering av forsettsansvaret etter finansavtaleloven § 35 (3) og ny finansavtalelov § 4-30 (4).» *Lov og rett* volum 60, nr. 6 (2021) side 335-366.

- Nettvett (2021) «Jeg er blitt utsatt for ID-tyveri». <https://nettvett.no/jeg-har-blitt-utsatt-for-id-tyveri/> [Hentet 14. september 2021].
- NorSIS (2020) Norsk senter for informasjonssikring. *Få en tryggere digital hverdag: Trusler og trender 2019-2020*. Gjøvik: 2020. Kan lastes ned her: <https://norsis.no/publikasjoner/> [hentet 25. august 2021].
- Robberstad (2021) Robberstad, Anne. *Hvem har bevisbyrden?*. Oslo: Universitetsforlaget, 2021.
- Skoghøy (2017) Skoghøy, Jens Edvin. *Tvisteløsning*. 3. utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2017.
- Skoghøy (2018) Skoghøy, Jens Edvin. *Rett og rettsanvendelse*. Oslo: Universitetsforlaget, 2018.
- Lover**
- 1902 Lov av 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven).
- 1930 Lov av 6. juni 1930 nr. 20 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven).
- 1989 Lov av 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven).
- 1999 Lov av 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven).
- 2005 Lov av 20 mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).
- 2017 Lov av 16. juni 2017 nr. 51 om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven).
- 2020 Lov av 18. desember 2020 nr. 146 om finansavtaler (finansavtaleloven).

Forarbeider og høringsuttalelser

Ot.prp.nr. 49 (1988-1989)	Lov om avtaler om personskadeforsikring (personforsikringsloven).
Prop. 92 LS (2019-2020)	Lov om finansavtaler (finansavtaleloven) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger nr. 125/2019 og 130/2019 av 8. mai 2019 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2014/17/EU om kredittavtaler for forbrukere i forbindelse med fast eiendom til boligformål (boliglåndirektivet) og delegert kommisjonsforordning (EU) nr. 1125/2014.
Innst. 104 L (2020-2021)	Innstilling fra justiskomiteen om Lov om finansavtaler (finansavtaleloven).
Lovvedtak 24 (2020-2021)	Lov om finansavtaler (finansavtaleloven).
Meld. St. 31 (2020-2021)	Finansmarkedsmeldingen 2021.
JURK (2017)	JURK (2017) Juridisk rådgivning for kvinner. <i>Høring – forslag til ny finansavtalelov</i> . [Høringsuttalelse]. 2017. file:///C:/Users/pedi/Downloads/H%C3%83%C2%B8ringssvar-JURK.pdf [Hentet 20. september].
Jussbuss (2017)	Jussbuss. <i>Høringsuttalelse fra Jussbuss til forslag om ny finansavtalelov</i> . 2017. https://www.regjeringen.no/contentassets/d12cbd47b16a42938b7670f79b63f8ea/jussbuss.pdf?uid=Jussbuss [Hentet 20. september].
EU-direktiv: 2015/2366	Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2015/2366 av 25. november 2015 om betalingstjenester i det indre marked, om endring av direktiv 2002/65/EF, 2009/110/EF og 2013/36/EU og 50 forordning (EU) nr. 1093/2010 og om oppheving av direktiv 2007/64/EF [Betalingstjenestedirektivet, PSD 2].

Rettspraksis:

Høyesterettsavgjørelser

Rt. 1939 s. 365
Rt. 1979 s. 143
Rt. 1990 s. 1082
Rt. 1996 s. 864
Rt. 1999 s. 1363
Rt. 2005 s. 1322
Rt. 2006 s. 1657
Rt. 2010 s. 1547
Rt. 2011 s. 1481
Rt. 2014 s. 1134
Rt. 2014 s. 1161
Rt. 2015 s. 1246
HR-2016-2579-A
HR-2020-2021-A

Lagmannsrettsavgjørelser

LG-2016-86054
LF-2018-39633
LB-2019-28374
LA-2019-89003
LE-2020-150864

Tingrettsavgjørelser

TGJOV-2015-168226
TALST-2018-50976
TOSLO-2019-2321
TGLØM-2020-36796

Praksis fra den svenske Högsta domstolen

NJA 2017 s. 1105.

Avtale

BankID (2019)

«Avtalevilkår for PersonBankID og AnsattBankID – PDS». 12.09.21 https://www.bankid.no/globalassets/dokumenter/apne-sider/bankid/dnb_pds_personal-v1.1.pdf.
[Hentet 12. oktober 2021].